Globethics Repository

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

This page was generated automatically upon download from the Globethics Repository. More information on Globethics see https://www.globethics.net. Data and content policy of Globethics Repository see https://repository.globethics.net/pages/policy.

Item Type	Preprint
Authors	ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ
Rights	With permission of the license/copyright holder
Download date	2026-11-12 21:17:44
Link to Item	http://hdl.handle.net/20.500.12424/228011

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ιωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΩΝ

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

Σχόλια και Προτάσεις επί του Νομοσχεδίου για την Ιατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ιωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΩΝ

α. Γενικές ἀρχές

1) Ἡ Ἐκκλησία, ἀντικρύζει τὶς μεταμοσχεύσεις, ὅπως καὶ κάθε τι ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πάλη του μὲ τὸν θάνατο, μὲ ἰδιαίτερη συμπάθεια, κατανόηση καὶ αἴσθημα σοβαρότητος. Ἀντιλαμβάνεται καὶ τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος καὶ τὶς δυνατότητες ποὺ παρέχουν οἱ μεταμοσχεύσεις καθὼς καὶ τὸ μεγάλο της χρέος ἀπέναντι στὴν κοινωνία, στὴν ἰατρικὴ πράξη, στοὺς λῆπτες ἀλλὰ καὶ στοὺς δυνητικοὺς δότες. Καὶ τὸν λήπτη θέλει νὰ βοηθήσει, ἀλλὰ καὶ τὸν δωρητή ὀφείλει νὰ σεβασθεῖ.

2) Τὸ κριτήριο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἠθικῆς τῶν μεταμοσχεύσεων, ὅπως καὶ κάθε προβλήματος, εἶναι πνευματικό. Ἂν κάτι βλάπτει τὴν ψυχὴ ἢ ὑποβιβάζει τὶς πνευματικὲς ἀξίες, ἀνεπιφύλακτα τὸ ἀπορρίπτει. Ἀντιθέτως, ἐὰν τὸ ἐπὶ μέρους ἐπιστημονικό ἐπίτευγμα εἶναι συμβατὸ μὲ τὴ θεολογικὴ παράδοση, διδασκαλία καὶ ἐμπειρία της, τὴν ἰδιοφυῆ ἀνακάλυψη τὴν ἀντιμετωπίζει μὲ τὴν τόλμη τῆς πνευματικῆς καινοτομίας της. Οὔτε μὲ τὸν ὀρθολογιστικὸ σχολαστικισμὸ ἔχει σχέση, οὔτε σὲ πολιτικὲς σκοπιμότητες ὑποχωρεῖ, οὔτε μὲ τὴν ἐκκοσμίκευση συντάσσεται.

3) Κάθε τι ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ἀτομικισμὸ καὶ τὴν φιλοζωία καὶ συνδέει τοὺς ἀνθρώπους μὲ σχέση ἀμοιβαιότητος καὶ κοινωνίας, κάθε τι ποὺ ἀποδεικνύει τὴν ὑπεροχὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς βιολογικῆς ἐπιβιώσεως, ἡ Ἐκκλησία τὸ προστατεύει καὶ τὸ ὑποστηρίζει. Ἀλλὰ καὶ μπροστὰ στὸ μυστήριο τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου καθὼς καὶ τῆς ψυχοσωματικῆς συμφυΐας τοῦ ἀνθρώπου στέκεται μὲ σεβασμὸ καὶ ἰδιάζουσα εὐαισθησία.

β. Εἰδικὲς ἀρχὲς

4) Οἱ μεταμοσχεύσεις μεταμορφώνουν τὸ δράμα τοῦ λήπτη σὲ ἐλπίδα ζωῆς. Ἡ Ἐκκλησία θὰ μποροῦσε μέσα ἀπὸ τὴν φιλανθρωπία της νὰ τὶς εὐλογήσει, μὲ τὴν ἀδιαπραγμάτευτη ὅμως προϋπόθεση ὅτι κατὰ τὴ μεταμοσχευτικὴ διαδικασία προστατεύεται ἡ συνείδηση τοῦ δότη καὶ δὲν παραβιάζονται οἱ πνευματικὲς ἀξίες.

5) Κάθε λογικὴ ἀποδοχῆς τῶν μεταμοσχεύσεων ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ἔχει τρεῖς ἄξονες·

α) Ἡ Ἐκκλησία αἰσθάνεται μὲν τὸ φιλάνθρωπο χρέος της ἀπέναντι στὸν λήπτη -ποὺ ἔχει ἀνάγκη νὰ ζήσει-, ἀντιλαμβάνεται ὅμως περισσότερο τὸν ρόλο της δίπλα στὸν δότη -ποὺ μπορεῖ ἐλεύθερα νὰ προσφέρει. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν θυσιάζει τὸν σεβασμὸ πρὸς τὸ δότη στὴν ἀνάγκη ἐπιβιώσεως τοῦ λήπτη. Ὁ σκοπὸς δὲν εἶναι νὰ ζήσει ὁ λήπτης· ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ δώσει ὁ δότης. Ὁ λήπτης λαμβάνει θνητὸ σῶμα· ὁ δότης δίνει ἀπὸ τὴν ἀθάνατη ψυχή του. Ὅσο ἀνώτερη εἶναι ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα τόσο μεγαλύτερο εἶναι τὸ πνευματικὸ ὄφελος τοῦ δότη ἀπὸ τὸ βιολογικὸ κέρδος τοῦ λήπτη. «Μακάριόν ἐστι μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν» (Πραξ. κ΄ 35).

β) Ἡ δωρεὰ ὀργάνου πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ περιλαμβάνει τὴν «συνειδητὴ συναίνεση» τοῦ δότη, δηλαδὴ ὁ δότης πρέπει ἐν ἐπιγνώσει, ἐλεύθερα καὶ ἀβίαστα νὰ ἔχει συγκατατεθεῖ στὴν ἀφαίρεση τῶν ὀργάνων του, ἂν τυχὸν ἀπὸ κάποια αἰτία καταστεῖ ἐγκεφαλικὰ νεκρός. Ὁ δότης πρέπει νὰ ἐνεργεῖ ὡς δωρητής. Καὶ

γ) Ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ δεχθεῖ τὶς μεταμοσχεύσεις μόνο μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα ἀγάπης, συναλληλίας, ἐνίοτε αὐτοθυσιαστικοῦ φρονήματος, ἐξόδου ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῆς φιλαυτίας καὶ φιλοζωίας μας -ποτὲ ὠφελιμιστικῆς ἢ χρησιμοθηρικῆς λογικῆς ποὺ ἀποξενώνει τὸ «δότη» ἀπὸ τὴν προσφορά του.

Κατόπιν τούτων, οἱ μεταμοσχεύσεις προσεγγίζονται ὡς ἀφορμὴ μετάδοσης ζωῆς σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, κυρίως ὅμως ὡς εὐκαιρία μετάγγισης πνευματικοῦ ἤθους στὴν κοινωνία.

γ. Ὁ ρόλος τῆς ἰατρικῆς

6) Ἡ ἰατρικὴ φροντίζει γιὰ τὴν ἀποκατάσταση ἢ τὴ βελτίωση τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατ' ἐπέκταση γιὰ τὴν παράταση τῆς ζωῆς του. Ἡ θεολογία δὲν ἐμποδίζει τὴν ἰατρικὴ στὴν προσπάθεια αὐτή, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀγνοεῖ τὴ σχετικότητά της. Παράλληλα, προβάλλει καὶ ὁρισμένες προϋποθέσεις γιὰ τὴν ὀρθὴ ἀνάπτυξη καὶ ἄσκησή της. Οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς εἶναι δύο: α) Ὁ σεβασμὸς τοῦ προσώπου καὶ β) ἡ ὠφέλεια τοῦ πλησίον.

7) Ἐπίσης, ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ὅπως ἐπίσης καὶ οἱ ἰατρικὲς ἔρευνες, πρέπει νὰ ἐπιτελοῦνται μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἰατρικῶν καὶ βιοηθικῶν δεοντολογικῶν κανόνων, οἱ ὁποῖοι προστατεύουν τὸν ἄνθρωπο ὡς προσωπικότητα. Οἱ γιατροὶ πρέπει νὰ ἐργάζονται μὲ ταπείνωση καὶ βαθύτατη αἴσθηση ὅτι εἶναι ὄργανα τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου.

δ. Ἡ δυνατότητα προσφορᾶς ὀργάνων

8) Ἡ ζωὴ εἶναι δῶρο τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο δὲν μᾶς χαρίζεται γιὰ νὰ βιώνουμε τὴ φιλαυτία καὶ τὴν κτητικότητά μας, ἀλλὰ μᾶς προσφέρεται γιὰ νὰ εἶναι τόσο δική μας, ὥστε νὰ μποροῦμε ἀκόμη καὶ νὰ τὴν προσφέρουμε μὲ ἀγάπη. Ὁ καλύτερος τρόπος ἐπιστροφῆς της στὸν Θεὸ εἶναι ἡ

προσφορά της ἀπὸ ἀγάπη στὸν πλησίον· «οὐκ ἔστιν ἄλλως σωθῆναι εἰ μὴ διὰ τοῦ πλησίον» (Ἅγιος Μακάριος Αἰγύπτιος).

9) Τὸ φρόνημα καὶ ἡ διάθεση τῆς αὐτοπροσφορᾶς ἀποτελοῦν τὸν πνευματικὸ ἄξονα τῆς ἠθικῆς τῆς Ἐκκλησίας στὸ θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων. Ὁ ἀποστολικὸς λόγος «ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι» (Α΄ Ἰω. γ΄ 16) διαλύει κάθε ἀμφιβολία γιὰ τὸ ὅτι ἡ προσφορὰ τῆς ζωῆς, καὶ συνεπῶς καὶ ἡ δωρεὰ σώματος, δὲν εἶναι πράξεις αὐτοκτονίας ἢ εὐθανασίας, ἀλλά μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν ἐκφράσεις τῆς «μείζονος ἀγάπης», περὶ τῆς ὁποίας κάνει λόγο ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατὰ τὴν παράδοση τῶν τελευταίων Του ὑποθηκῶν στοὺς μαθητές·«μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ» (Ἰω. ιε΄ 13). Ἡ προσφορὰ τῆς ζωῆς εἶναι τὸ μεῖζον· ἡ προσφορὰ τῶν ὀργάνων εἶναι τὸ εὐλογημένο ἔλασσον. Οἱ παραπάνω ἁγιογραφικὲς ἀναφορὲς μεταθέτουν τὸ ἠθικὸ πρόβλημα ἀπὸ τὸ σχολαστικὸ προσδιορισμὸ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου στὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐλεύθερη ἔκφραση τοῦ αὐτεξουσίου.

10) Στὴν περίπτωση λοιπὸν ποὺ κάποιος ἐπιθυμοῦσε νὰ προσφέρει τὰ ὄργανά του, ἀκόμη κι ἂν ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος δὲν ταυτιζόταν μὲ τὸν ὁριστικὸ χωρισμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, μαζὶ μὲ τὰ ὄργανά του θὰ εἶχε προσφέρει καὶ τὴ ζωή του. Ἡ πράξη του δὲν θὰ περιεῖχε μόνο τὸ στοιχεῖο τῆς προσφορᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τῆς αὐτοθυσίας.

11) Ἡ Ἐκκλησία εὐνοεῖ καὶ ἐνθαρρύνει τὴν προσφορὰ ἑνὸς ἀπὸ τὰ διπλᾶ μας ὄργανα (νεφρά) ἢ ἱστῶν (δέρματος, μυελοῦ τῶν ὀστῶν, αἵματος), ἀπὸ ζῶντα δότη.

ε. Περὶ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου

12) Ἡ Ἐκκλησία σέβεται καὶ ἐμπιστεύεται τὴν ἰατρικὴ ἔρευνα καὶ κλινικὴ πράξη. Γι᾽ αὐτό, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἁρμόδια, θὰ μποροῦσε νὰ δεχθεῖ τὴν διεθνῶς ὁμόφωνη ἄποψη ὅτι ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ταυτίζεται μὲ τὸ ἀμετάκλητο βιολογικὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος ἀποτελεῖ γεγονὸς ὁριστικῆς καὶ ἀνεπίστρεπτης καταστροφῆς τοῦ ἐγκεφάλου καὶ κατάσταση πλήρους ἀπώλειας αἰσθήσεων καὶ συνειδήσεως. Κατ' αὐτὸν ἡ ἀναπνευστικὴ λειτουργία συντηρεῖται μόνον μηχανικά, ἡ δὲ διακοπὴ τῆς τεχνητῆς ὑποστηρίξεως ὁδηγεῖ σὲ σχεδὸν ἄμεση παύση καὶ τῆς καρδιακῆς λειτουργίας.

13) Αὐτὸ ποὺ στὴν οὐσία κάνει ἡ τεχνητὴ ὑποστήριξη τῆς ἀναπνοῆς εἶναι ὅτι προσωρινὰ ἀναχαιτίζει τὴν διαδικασία ἀποσυνθέσεως τοῦ σώματος ὄχι ὅμως καὶ τὴν ἀναχώρηση τῆς ψυχῆς.

14) Ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ τὴν φυτικὴ κατάσταση -ποὺ συνήθως ὀνομάζεται «κλινικὸς θάνατος». Κατ' αὐτήν, τὸ ἐγκεφαλικὸ στέλεχος λειτουργεῖ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἀπαιτεῖται τεχνητὴ ὑποστήριξη.

15) Ἐπειδὴ ὑπάρχει πάντοτε ὁ κίνδυνος -σὲ μεμονωμένες εὐτυχῶς περιπτώσεις-, ἀπροσεξίας, λάθους ἢ καὶ ἀσέβειας πρὸς τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου, ἡ Ἐκκλησία μαζὶ μὲ τὴν πλειοψηφία τοῦ ἰατρικοῦ καὶ νοσηλευτικοῦ κόσμου καὶ τῶν ἁρμοδίων κοινωνικῶν φορέων, ἀπαιτεῖ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῶν διεθνῶς ἀποδεκτῶν κριτηρίων διαγνώσεως τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου. Ἔτσι:

α) εἶναι ἀπαραίτητη ἡ τεκμηριωμένη καὶ σαφὴς διαπίστωση τῶν αἰτίων τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου.

β) Ἡ πιστοποίηση τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ εἰδημόνων ποὺ νὰ μὴν ἔχουν καμμία σχέση ἐξαρτήσεως ἀπὸ τὶς μεταμοσχευτικὲς ὁμάδες καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑφισταμένων κλινικῶν καὶ ἐργαστηριακῶν κριτηρίων.

γ) Τὰ κριτήρια τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου δὲν εἶναι ἐπαρκῆ ἂν εἶναι μόνον κλινικά. Πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ ἐργαστηριακά (ἀξονικὴ τομογραφία καὶ ἕνα ἠλεκτροεγκεφαλογράφημα) ὥστε νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ, κατὰ τὸ δυνατόν, ὄχι μόνο ἡ παύση τῶν λειτουργιῶν τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους, ἀλλὰ καὶ τοῦ φλοιοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἐμφανὴς αἰτία ἐγκεφαλικῆς βλάβης πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνονται οἱ ἐξετάσεις γιὰ μεγαλύτερη ἐπιβεβαίωση, ἀκόμη κι ἂν αὐτὴ ἡ καθυστέρηση ὁδηγεῖ σὲ ἀπώλεια τῶν ὀργάνων.

δ) Πρὶν ἀπὸ τὶς δοκιμασίες τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου θὰ πρέπει νὰ ἔχουν προηγηθεῖ οἱ βιοχημικὲς ἐξετάσεις ποὺ νὰ παρουσιάζουν φυσιολογικὲς τιμὲς (ὄχι οὐρία οὔτε ἠλεκτρολυτικὲς διαταραχές). Ἐπίσης, γιὰ νὰ ἐλεγχθεῖ ὁ ἐγκεφαλικὸς θάνατος πρέπει νὰ ἔχουν παρέλθει τουλάχιστον 24 ὧρες ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τοῦ συμβάντος.

16) Ὁ ἔλεγχος ἂν κάποιος εἶναι δότης (δηλαδὴ ἂν ὑπάρχει συναίνεση) πρέπει νὰ γίνεται μετὰ τὴν ὁριστικὴ διάγνωση τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου, ὥστε αὐτὴ νὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατὸν ἀμερόληπτη καὶ ἀνεπηρέαστη.

17) Σύμφωνα μὲ ὅλα τὰ παραπάνω, ἡ δωρεὰ ὀργάνων ἀπὸ ἐγκεφαλικὰ νεκροὺς δότες καθὼς καὶ ἡ νηφάλια καὶ συνειδητὴ ἀπόφαση ὑγιοῦς ἀνθρώπου νὰ προσφέρει κάποιο ὄργανό του σὲ πάσχοντα συνάνθρωπο, ὡς πράξεις φιλαλληλίας καὶ ἀγάπης, εἶναι σύμφωνες μὲ τὴ διδασκαλία καὶ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας μας.

στ. Περὶ συνειδητῆς καὶ εἰκαζομένης συναινέσεως

18) Ἡ δωρεὰ προϋποθέτει τὴ «συνειδητὴ συναίνεση» τοῦ δότη σ᾽ αὐτὸ ποὺ κάνει. Κάθε τι ποὺ «εἰκάζει» τὴ βούλησή του ἀποτελεῖ παρέμβαση στὸ αὐτεξούσιο καὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνει ἀποδεκτό.

19) Ἡ «συνειδητὴ συναίνεση» ἀποτελεῖ πράξη αὐταπάρνησης, καὶ ἀγάπης, ποὺ συνδέει τὸ δωρητὴ μὲ τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου του, ποὺ ἐπισυμβαίνει μὲ τρόπο τραγικὸ καὶ σὲ σχετικὰ νεαρὴ ἡλικία. Ἐπίσης, ἐνέχει τὶς ἀρετὲς τῆς ἀνιδιοτέλειας, τῆς ἄρνησης τῶν φυσικῶν

δικαιωμάτων, τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τοὺς ἄλλους, τῆς αὐτοπροσφορᾶς καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ φρόνημα τῆς φιλοζωίας.

20) Ἡ Ἐκκλησία, ἀσκώντας τὴν μεταμοσχευτικὴ ποιμαντική της, ἴσως ἐξασφαλίσει ἕναν ἀριθμὸ μοσχευμάτων καὶ συντελέσει ἔτσι στὴν ἐπιβίωση ἀντίστοιχων ἀνθρώπων (ἀνάλογα μὲ τὸ ποσοστὸ ἐπιτυχίας τῶν μεταμοσχευτικῶν ἐπεμβάσεων). Μὲ τὴν προϋπόθεση ὅμως τῆς συνειδητῆς συναινέσεως, αὐτοὶ ποὺ πνευματικὰ καλλιεργοῦνται εἶναι πολλοὶ περισσότεροι - ὅσοι ἔχουν συνειδητὰ δώσει τὴν συναίνεσή τους. Ἀπὸ αὐτοὺς θὰ προέλθουν οἱ ὁπωσδήποτε λιγότεροι δότες. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι στραμμένη μόνο στοὺς πραγματικοὺς ἀλλὰ καὶ στοὺς δυνητικοὺς δότες.

Ὁ δότης μπορεῖ μὲν νὰ ὠφελεῖ μὲ τὴν προσφορά του, ὠφελεῖται ὅμως κυρίως μὲ τὴν πράξη τῆς συναίνεσής του. Σώζει βιολογικὰ μὲν τὸν λήπτη πνευματικὰ δὲ τὸν ἑαυτό του.

21) Ἡ συναίνεση δὲν εἶναι κάτι δευτερεῦον ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπισκιασθεῖ ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη πράξη (π.χ. ἀπογραφή, ἔκδοση ταυτότητος κ.τ.λ.). Θὰ πρέπει ἡ δήλωσή της νὰ εἶναι ἐλευθέρα καὶ ἀπόλυτα συνειδητή, καρπὸς ὥριμης σκέψης. Γι᾽ αὐτό, καλὸ θὰ ἦταν νὰ διατυπώνεται ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἄλλη κοινωνικὴ πράξη καὶ μὲ τὴν προϋπόθεση τῆς σωστῆς καὶ ἀβίαστης ἐνημερώσεως.

ζ. Περὶ συγγενικῆς συναινέσεως

22) Ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ ὅρους καὶ κατ' οἰκονομία, μέσα στὴν προοπτικὴ τῆς ἱερότητος τῶν συγγενικῶν δεσμῶν καὶ τῆς ἐπιδιωκόμενης καλλιέργειας τῶν σχέσεων κοινωνίας, θὰ μποροῦσε νὰ δεχθεῖ καὶ τὴν ὑποκατάσταση τῆς βουλήσεως τοῦ δότη ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, βέβαια μὲ τὸ δεδομένο ὅτι αὐτὴ δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὴ δική του. Ἡ πρόνοια γιὰ τοὺς οἰκείους ἀποτελεῖ ἔκφραση πίστεως (Α΄ Τιμ. ε΄ 8), οἱ δὲ ἐγγενεῖς ὑποχρεώσεις ἀπέναντί τους ἀπόδειξη ἱερῶν συγγενικῶν δικαιωμάτων.

Γιὰ τοὺς συγγενεῖς ἡ ζωὴ τοῦ δότη καὶ ἡ τιμὴ τοῦ σώματός του ἴσως νὰ ἔχουν μεγαλύτερη ἀξία ἀπ᾽ ὅ,τι γιὰ τὸν ἴδιο. Μὲ δεδομένη τὴν ἀγάπη, ἡ ἀπόφαση τῆς δωρεᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἄλλου ἴσως νὰ εἶναι καὶ δυσκολότερη ἀπὸ αὐτὴν τῆς δωρεᾶς τοῦ δικοῦ μας σώματος. Ὑπ᾽ αὐτὴν τὴν ἔννοια, ὁ πραγματικὸς δότης εἶναι οἱ συγγενεῖς.

23) Ἐπειδὴ στὴν κοινωνία καὶ ἐποχή μας τὰ πάσης φύσεως συμφέροντα, ἰδίως τὰ οἰκονομικά, συχνὰ παρεμβάλλονται μὲ βέβηλο τρόπο ἀκόμη καὶ στὶς ἱερότερες τῶν σχέσεων, ὁ νόμος θὰ πρέπει νὰ προνοεῖ γιὰ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ὑποψίας ἐμπορευματοποίησης τῶν μοσχευμάτων ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς.

24) Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦταν, κατὰ τὴν ὁποιαδήποτε διαδικασία ἐνυπογράφου συναινέσεως, νὰ μποροῦσε ὁ δότης νὰ ἐκχωρήσει ἐκ τῶν προτέρων τὸ δικαίωμα διαθέσεως τοῦ σώματός του στοὺς συγγενεῖς του.

η. Οἱ ἐπιφυλάξεις τῆς Ἐκκλησίας

25) Ἐπειδὴ ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐπιστημῶν ἐπικοινωνίας καὶ πληροφορικῆς (διαδίκτυο, τήρηση μηχανογραφικῶν ἀρχείων μὲ εὐρύτατο φάσμα δεδομένων καὶ περιορισμένη δυνατότητα ἐλέγχου κ.ἄ.) ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ πνευματικὴ πενία τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν ἀφ' ἑτέρου εἶναι δυνατὸν νὰ ὁδηγήσουν σὲ κακοποίηση, ἐκμετάλλευση ἢ καὶ θυσία τῶν μεταμοσχεύσεων στὸν βωμὸ τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν συμφερόντων, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ προστατεύσει τὸ θεσμό, τὴν πράξη καὶ τὰ ἐμπλεκόμενα πρόσωπα ἀπὸ ἐνδεχόμενη βεβήλωση (βεβιασμένη διάγνωση ἢ προχειρότητα στὴν τήρηση τῶν κριτηρίων τοῦ ἐγκεφαλικοῦ θανάτου, ἐμπορευματοποίηση ἢ συναλλαγή οἱασδήποτε φύσεως σχετικὰ μὲ τὴν προσφορὰ ὀργάνων, ἐπιλογὴ ληπτῶν ἐπὶ τῇ βάσει ρατσιστικῶν κριτηρίων, παραβιάσεις τῶν καταστάσεων ἀναμονῆς, κ.λπ.).

26) Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν παραβιάσεων τῶν καταστάσεων ἀναμονῆς, πρέπει νὰ γίνει ἀρχεῖο ἐγγραφῆς δοτῶν ἐπὶ μηχανογραφικῆς βάσεως, τὸ ὁποῖο νὰ ἐλέγχεται ἀπὸ κεντρικὸ ἀδιάβλητο μηχανισμό.

27) Ἐνῶ ἡ διεθνὴς καὶ ἑλληνικὴ νομοθεσία, γιὰ νὰ προστατεύσει τὶς μεταμοσχεύσεις ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς ἐμπορικῆς συναλλαγῆς, ἐπιβάλλει τὴν ἀνωνυμία τοῦ λήπτη καὶ τοῦ δότη καὶ ἀπαγορεύει τὴ δωρεὰ ὀργάνου σὲ προκαθορισμένο ἀπὸ τὸ δότη φιλικὸ ἢ συγγενικὸ πρόσωπο (ἐξαίρεση οἱ μεταμοσχεύσεις νεφρῶν ἀπὸ ζῶντα δότη), κάτι τέτοιο δὲν ἀντιτίθεται κατ' ἀνάγκην στὴν ἠθικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

28) Ἡ Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ συγκατατεθεῖ στὴν ἀφαίρεση ὀργάνων ἀπὸ βρέφη μὲ συγγενῆ ἀνεγκεφαλία. Τέτοιοι δότες εἶναι πολλοὶ σπάνιοι, πράγμα ποὺ περιορίζει τὶς ἐλπίδες τῶν ληπτῶν-βρεφῶν. Παρὰ ταῦτα τὰ ἀνεγκέφαλα βρέφη ἐπειδὴ δὲν στεροῦνται στελέχους δὲν εἶναι ἐγκεφαλικῶς νεκρὰ καὶ ἐπειδὴ στεροῦνται συνειδήσεως δὲν ἔχουν τὴ δυνατότητα τῆς συναινέσεως -καὶ φυσικὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὴν εἰκάσει. Αὐτὸ δημιουργεῖ νομικὸ κώλυμα στὴν ἀφαίρεση ὀργάνων. Ἐπὶ πλέον, ἡ κοινωνία πρέπει νὰ ἀρνηθεῖ κάθε ὠφελιμιστικὴ θεώρηση αὐτῶν τῶν βρεφῶν. Ἡ ἀνάγκη σεβασμοῦ πρὸς αὐτὰ δὲν ἀφήνει περιθώρια ὥστε τὸ πέρασμά τους ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσμο νὰ εἶναι ἐντελῶς χρηστικό.

29) Σχετικὰ μὲ τὸ ἐνδεχόμενο χρήσης τεχνητῶν ὀργάνων ἢ καὶ ξενομοσχευμάτων (γενετικὰ ἐπεξεργασμένων μοσχευμάτων ἀπὸ ζῶα), ὅπως καὶ προϊόντων κλωνοποίησης, ἐπειδὴ ἡ ἔρευνα δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσει σαφῆ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀποτέλεσματα καὶ ἡ πορεία της δὲν εἶναι εὐκρινής, ἡ Ἐπιτροπὴ Βιοηθικῆς ἐπιφυλάσσεται νὰ παρουσιάσει ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ τὶς θέσεις καὶ ἀπόψεις της ἐπ' αὐτοῦ.

30) Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, στὸ ἄμεσο μέλλον, μὲ τὴν χαλαρὴ διεθνῶς ἠθικὴ ἀπέναντι στὴν εὐθανασία καὶ τὴν τάση νομοθετικῆς κατοχυρώσεώς της, οἱ μεταμοσχεύσεις νὰ συνδυασθοῦν μὲ τὴν εὐθανασία. Ἔτσι, ἄτομα ποὺ θὰ ἐπιλέγουν αὐτὸν τὸν τρόπο τερματισμοῦ τῆς ζωῆς τους ἐνδεχομένως θὰ καθίστανται καὶ δωρητὲς ὀργάνων. Αὐτὸς εἶναι ἕνας ἐπὶ πλέον λόγος ποὺ ἡ

νομοθεσία τῶν μεταμοσχεύσεων θὰ πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ διαθέτει ὑψηλὸ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο.

θ. Κριτικὴ τοῦ νέου νόμου περὶ μεταμοσχεύσεων

Ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ἀποδέχεται τὴν ἰδέα τῶν μεταμοσχεύσεων, ἀδυνατεῖ νὰ συμφωνήσει μὲ τὴν πρόσφατη νομοθετικὴ κατοχύρωσή τους στὴ χώρα μας, ἡ ὁποία κυριαρχεῖται ἀπὸ χρησιμοθηρικὴ ἀντίληψη καὶ στενὸ ὀρθολογισμό. Ὁ μόνος τρόπος προστασίας τῆς ἠθικῆς καὶ πρακτικῆς τῶν μεταμοσχεύσεων ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο κακοποιήσεώς της εἶναι ἡ σχετικὴ νομοθεσία νὰ εἶναι σαφής, μελετημένη, ἰδεολογικὴ καὶ ὄχι χρησιμοθηρική.

31) Στὸν προσφάτως ψηφισθέντα νόμο, ὁ νομοθέτης ἑρμηνεύει τὴ «μὴ ἄρνηση» τῶν συγγενῶν ὡς συναίνεση τοῦ δότη (Ἄρθρ. 12, παρ. 4). Τὰ ὄργανα ἀφαιροῦνται ὄχι ὅταν συναινοῦν, ἀλλὰ ὅταν «δὲν ἀντιτίθενται» οἱ συγγενεῖς. Οἱ μεταμοσχεύσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθοῦν σὲ μιὰ «μὴ ἄρνηση», καὶ μάλιστα τῶν συγγενῶν, τὴν στιγμὴ ποὺ ὅλοι ἀγωνιζόμαστε γιὰ τὴ συγκατάθεση, καὶ μάλιστα τοῦ δότη.

32) Στὴν περίπτωση αὐτή, ἡ ἔλλειψη ἢ ἡ μὴ ἐξεύρεση συγγενῶν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθεῖ ὡς «μὴ ἄρνηση». Συνεπῶς, κάθε ἐγκεφαλικὰ νεκρὸς ἀλλοδαπός, λαθρομετανάστης, ἄγνωστος καὶ ἐγκαταλελειμμένος, ἀθίγγανος κ.τ.λ., -ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητος, καὶ τῶν ὁποίων οἱ συγγενεῖς εἴτε δὲν βρίσκονται στὴν Ἑλλάδα, εἴτε δὲν εἶναι εὔκολο νὰ ἀνευρεθοῦν- ἢ ὅποιος βρεθεῖ μόνος στὸ νοσοκομεῖο μετὰ ἀπὸ τροχαῖο ἀτύχημα ποὺ δὲν ἔχει γίνει ἀμέσως ἀντιληπτὸ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του θὰ θεωρεῖται αὐτομάτως δότης. Θὰ πρέπει ἄραγε στὴ δυστυχία τῆς μοναξιᾶς τους νὰ προσθέσουμε καὶ τὴν αὐθαίρετη ἀφαίρεση τῶν ὀργάνων τους; Ὁ νόμος τῆς «μὴ ἄρνησης» λοιπὸν ἀποτελεῖ ἐκβιασμὸ τῆς συνειδήσεως.

33) Ἡ «συναίνεση» δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὴ «μὴ ἄρνηση». Τὸ «δίνω κάτι δικό μου» εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ «μοῦ παίρνουν κάτι ποὺ μοῦ ἀνήκει». Στὴ δεύτερη περίπτωση ἡ βούληση τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας ὑποκαθιστᾶ ὡς ἀγαθὸ τὴν ἔκφραση τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας.

34) Τὸ κράτος δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα εἰσχωρήσεως στὴν ἰδιωτικὴ σφαῖρα τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν. Μία τέτοια ἐνέργεια ἀντιβαίνει στὰ ἄρθρα 2, παρ. 1 (περὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς προστασίας τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας) καὶ 5, παρ. 1 (περὶ τῆς ἐλεύθερης ἀνάπτυξης τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου) τοῦ συντάγματος.

35) Δὲν μπορεῖ ἐπίσης νὰ ὑποχρεώνει τὸν πολίτη νὰ ἐκφέρει γνώμη χωρὶς νὰ κατοχυρώνει τὸ δικαίωμά του νὰ μὴν ἐκφέρει. Ποιὲς οἱ ἐπιπτώσεις ἂν ὁ πολίτης ἀρνηθεῖ νὰ ἐκφράσει τὴ βούλησή του;

36) Ἡ ὑποκατάσταση τοῦ ὅρου «ἐγκεφαλικὸς θάνατος» μὲ τὸ «νέκρωση τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους» θεωρεῖται ἰατρικὰ ἀμφιλεγόμενη καὶ ἰδεολογικὰ ὕποπτη. Ἡ διαπίστωση τῆς παύσης

τῶν λειτουργιῶν ὄχι μόνο τοῦ ἐγκεφαλικοῦ στελέχους ἀλλὰ καὶ τοῦ φλοιοῦ ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀνεπίστρεπτη παύση ὅλων τῶν ἐγκεφαλικῶν λειτουργιῶν καὶ γι' αὐτὸ εἶναι ἐπιβεβλημένη.

37) Ἡ διὰ νόμου ὑποχρεωτικὴ διακοπὴ τῆς μηχανικῆς ὑποστήριξης τῆς ἀναπνευστικῆς λειτουργίας σὲ περίπτωση ἐγκεφαλικὰ νεκροῦ ἀτόμου ποὺ δὲν εἶναι δότης (Ἄρθρ. 12, παρ. 6) εἶναι πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ ἀντιδεοντολογική. Ὁ νόμος πρέπει νὰ κατοχυρώνει τὸν γιατρὸ πού, γιὰ λόγους συνειδήσεως, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ διακόψει τὸν μηχανικὸ ἀερισμὸ καὶ φυσικὰ ὄχι νὰ τὸν τιμωρεῖ (Ἄρθρ. 20, παρ. 1).

38) Ἡ δυσκολία τῶν συγγενῶν νὰ συναινέσουν στὴ δωρεὰ τοῦ σώματος, ποὺ ὀφείλεται σὲ προσωπικούς, συναισθηματικοὺς ἢ καὶ φιλοσοφικοὺς λόγους, πρέπει νὰ γίνεται ἀπόλυτα σεβαστὴ καὶ ὄχι νὰ ἀντιμετωπίζεται ἐκβιαστικὰ μὲ τὴν ἀπειλὴ τῆς διακοπῆς τῆς μηχανικῆς ὑποστήριξης (Ἄρθρ. 12, παρ. 6).

ι. Ποιμαντικὲς δυνατότητες τῆς Ἐκκλησίας

39) Μὲ βάση τὶς παραπάνω ἀρχές, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ ἀγωνισθεῖ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῶν ἀρχῶν της, τὸ θετικὸ ἐπηρεασμὸ τῆς μεταμοσχευτικῆς πολιτικῆς καὶ νὰ δημιουργήσει ἡ ἴδια μιὰ μεταμοσχευτικὴ πνευματικὴ παράδοση προσανατολισμένη πρὸς τὶς πνευματικὲς ἀνάγκες προσφορᾶς αἰσθημάτων τοῦ δότη. Μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἡ ἐξεύρεση μοσχευμάτων καὶ ἡ προώθηση τῶν μεταμοσχεύσεων δὲν θὰ ἀποτελεῖ ἐπιδιωκόμενο σκοπὸ ἀλλὰ φυσικὸ ἀποτέλεσμα.

40) Ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ ὀργανώσει προγράμματα ἀγωγῆς δοτῶν μὲ σκοπὸ τὴν καλλιέργεια σημαντικῶν ἀρετῶν μεταξὺ τῶν πιστῶν της (μνήμη θανάτου, αὐτοπροσφορά, θυσιαστικὸ φρόνημα κ.τ.λ.). Ἔτσι, θὰ δίνει τὴ μαρτυρία τοῦ ἤθους της στὴ σύγχρονη κοινωνία μὲ ἕνα ἐντελῶς σύγχρονο τρόπο.

41) Ἡ Ἐκκλησία οὔτε τὴν ἀλήθεια θυσιάζει οὔτε τὸ πρόσωπο ὑποδουλώνει. Ἂν κάποιος ἐπιθυμεῖ νὰ γίνει δωρητὴς τὸν εὐλογεῖ· ἂν δυσκολεύεται τὸν κατανοεῖ. Αὐτὴ εἶναι ἡ προστασία τοῦ προσώπου. Τὸ πνεῦμά της δὲν ὑποτάσσεται στὴν ἀνάγκη τῶν μεταμοσχεύσεων, ἀλλὰ ὑπηρετεῖ τὸ σεβασμὸ τοῦ προσώπου. Κυρίως τοῦ προσώπου ὡς δότου.

42) Ἐπίσης, σέβεται καὶ πλήρως κατανοεῖ τὴν φυσικὴ ἐπιθυμία τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ λήψη τῶν μοσχευμάτων ἐπιθυμοῦν νὰ παρατείνουν τὸ χρόνο τῆς βιολογικῆς τους ζωῆς, καθὼς πιστεύει ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ συντελέσει στὴν πνευματική τους ὁλοκλήρωση καὶ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σκοποῦ τῆς ὕπαρξής τους.

43) Λόγῳ τοῦ πνευματικοῦ μεγέθους ποὺ ἐνέχει ἡ πράξη τῆς δωρεᾶς σώματος, πρὶν αὐτὸ συμβεῖ, καλὸ θὰ ἦταν ὁ ἱερεὺς τοῦ νοσοκομείου νὰ διαβάσει μιὰ κατάλληλη εὐχὴ ἢ νὰ τελέσει κάποια ἁγιαστικὴ πράξη (χρίση δι᾽ ἐλαίου, σταύρωμα κ.τ.λ.).

44) Σχετικὴ ἀγωγὴ πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ θὰ μποροῦσε νὰ γίνει καὶ γιὰ τὴν καλλιέργεια καὶ προετοιμασία τοῦ λήπτη, ὥστε νὰ μὴν νοιώθει μόνον ὡς ὁ εὐνοημένος ἀποδέκτης ἑνὸς μοσχεύματος, ἀλλὰ ὡς εὐλογημένος δέκτης τῆς ἀγάπης κάποιου ἄγνωστου συνανθρώπου καὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

45) Συμπερασματικά, ἡ ποιμαντικὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς δότες, τοὺς λῆπτες καὶ τοὺς γιατρούς πρέπει νὰ εἶναι τέτοια, ὥστε μέσα ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς τρόπους νὰ δοξάζεται ὁ Θεός, νὰ ὁλοκληρώνονται πνευματικὰ οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ ἀσθένεια ἢ παράταση ζωῆς νὰ ἀποτελέσουν προϋπόθεση ἐκπλήρωσης τοῦ βαθύτερου σκοποῦ τῆς δημιουργίας τους.

ια. Προτεινόμενη τακτικὴ τῆς Ἐκκλησίας

46) Εἶναι κοινὴ πεποίθηση ὅτι ὁ λόγος καὶ ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας μας στὴν πορεία τῶν μεταμοσχεύσεων στὴν Ἑλλάδα εἶναι κεντρικός. Οἱ μεταμοσχεύσεις εἶναι ἴσως ἕνα ἀπὸ τὰ λίγα θέματα στὰ ὁποῖα ἡ πολιτεία ἔχει τὴν ἄμεση ἀνάγκη τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ δημιουργεῖ στὴν Ἐκκλησία οὐσιαστικὰ δικαιώματα καὶ μεγάλες ὑποχρεώσεις.

47) Δεδομένου ὅτι οἱ μεταμοσχεύσεις εὔκολα μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν σὲ κατάχρηση καὶ παραβίαση θεμελειωδῶν ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιῶν καὶ ὑπάρχει τεράστια διαφορὰ ἤθους καὶ προσεγγίσεως μεταξὺ κοσμικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἀντιλήψεως τοῦ θέματος, ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὴ στὶς ἐνέργειές της καὶ φειδωλὴ στὰ λόγια της.

48) Στὴν συνεργασία της μὲ τὴν πολιτεία, ἡ Ἐκκλησία θέτει σαφεῖς ὅρους, ὥστε νὰ μὴ χρεωθεῖ κοσμικὲς ἀποφάσεις καὶ ἐνέργειες ποὺ πιθανῶς θὰ γίνουν μὲ ἐντελῶς διαφορετικὸ πνεῦμα καὶ σκοπό. Τὸ ἐνδεχόμενο νὰ ὀργανώσει ἡμέρα δότου ἢ ἐκστρατείας ὑποστήριξης τῶν μεταμοσχεύσεων, μὲ σκοπὸ τὴ συγκέντρωση τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ ἀριθμοῦ μοσχευμάτων θὰ τὸ ἀποφασίσει μόνον, ἀφοῦ ὑπάρχουν σαφῆ ἐχέγγυα σεβασμοῦ τῶν ἀρχῶν καὶ ὅρων της.

49) Ἡ ἀπουσία ἐπίσημης ἐκκλησιαστικῆς τοποθετήσεως στὸ θέμα ὁδήγησε σὲ αὐθαίρετη εἴτε ἀποδοχὴ εἴτε ἀπόρριψη τῶν μεταμοσχεύσεων ἀπὸ συγκεκριμένα ἁρμόδια ἢ ἀναρμόδια ἐκκλησιαστικὰ πρόσωπα. Αὐτὸ ἔχει προκαλέσει σύγχυση, ἐνίοτε δὲ καὶ διχασμό, μεταξὺ τῶν πιστῶν καὶ τοῦ θεολογικοῦ κόσμου.

Στὴν παροῦσα φάση, ἡ Ἐκκλησία μὲ σαφήνεια ἀλλὰ σὲ χαμηλοὺς τόνους διακηρύττει ὅτι θὰ μποροῦσε, μέσα στὰ πλαίσια τῶν προαναφερθεισῶν θεολογικῶν ἀρχῶν, νὰ δεχθεῖ τὴν ἰδέα τῶν μεταμοσχεύσεων καὶ ὅτι μέσα ἀπὸ αὐτὲς θὰ τῆς ἦταν δυνατὸν νὰ ἀσκήσει τὴν ποιμαντικὴ καὶ νὰ διοχετεύσει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος της.

Στὴ συνέχεια, θὰ προκαλέσει διάλογο καὶ εὐκαιρίες ἐνημέρωσης μέσα στοὺς κόλπους της (σεμινάρια πνευματικῶν, ὁμιλίες κ.τ.λ.), θὰ προσπαθήσει νὰ καλλιεργήσει πνεῦμα κατανοήσεως, συμφωνίας καὶ εὐρείας ἀποδοχῆς τῶν βασικῶν θεολογικῶν θέσεών της μεταξὺ τοῦ σώματος τῶν πιστῶν, ὥστε νὰ ἐξαλειφθεῖ κάθε ἀδικαιολόγητος ἀρνητισμός.

Τρίτο βῆμα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ ἔκδοση καὶ κυκλοφορία ἐνημερωτικῶν καὶ ἐπεξηγηματικῶν τῶν ἀπόψεών της φυλλαδίων ἢ καὶ ἡ διοργάνωση μεγάλης ἀνοιχτῆς ἡμερίδος διὰ τῆς ὁποίας θὰ διακηρύξει τὶς ἀπόψεις της στὴν κοινωνία μας.

Τελευταία ἐνέργεια θὰ εἶναι ἡ ἔκδοση συνοδικῆς ἐγκυκλίου, ἡ ὁποία θὰ ἐκφράζει τὴν ἐπιτομὴ τῶν ἐκκλησιαστικῶν θέσεων καὶ προτάσεων καὶ θὰ διατυπώνει μὲ σαφήνεια τὸ περίγραμμα καὶ τὴν πρακτικὴ τοῦ Ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ ἤθους στὸ θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων.

50) Σχετικὰ μὲ τὸ νέο νόμο, ἡ Ἐκκλησία διαχωρίζει τὴ θέση της, δίχως ἐμπάθεια ἀλλὰ μὲ σύνεση καὶ σαφήνεια, ὥστε οὔτε τὴν ὑπόθεση τῶν μεταμοσχεύσεων νὰ βλάψει οὔτε τὴ βαρύτητα τῶν ἀπόψεών της νὰ ὑποβιβάσει. Παράλληλα ἔχει δημοσιοποιήσει τὶς ἀπόψεις της στὰ σημεῖα ποὺ διατηρεῖ τὶς ἐπιφυλάξεις καὶ ἔχει τὶς ἀντιρρήσεις της. Ἐπίσης, ἔχει ἑτοιμότητα γιὰ ἄμεσες νομικὲς παρεμβάσεις καὶ θὰ ζητήσει τροπολογίες καὶ νομοθετικὲς βελτιώσεις, τέτοιες ποὺ θὰ διασφαλίζουν τὶς ἀρχὲς τῆς λογικῆς της καὶ θὰ ἐπιτρέπουν τὴν οὐσιαστικὴ συμπαράστασή της.

51) Ἀπαραίτητος ὅρος συνεργασίας μὲ τὴν πολιτεία εἶναι ἡ τελευταία νὰ κατανοήσει ὅτι εἶναι ἐπιφορτισμένη μὲ τὴν τεράστια ὑποχρέωση νὰ προστατεύσει τὶς μεταμοσχεύσεις νομοθετικὰ καὶ πρακτικὰ ἀπὸ κάθε μορφῆς ἀσυνειδησία, χρησιμοθηρία ἢ καὶ χρηματικὴ ἐκμετάλλευση καὶ νὰ ἐξασφαλίσει τὴν ἐπιστημονικὴ ἀρτιότητα, ἐνημέρωση καὶ κατάρτιση τῶν ἁρμοδίων ἰατρῶν καὶ φορέων. Μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὁ δότης δὲν καταντάει θῦμα ποταπῶν συμφερόντων, ἀσεβείας ἢ ἐπιστημονικῆς ἐπιπολαιότητος καὶ ἀγνοίας.

52) Ἐπὶ πλέον, ἡ ἰατρικὴ κοινότητα καὶ ἡ πολιτεία ὀφείλουν νὰ βοηθήσουν στὴν ἐπιβολὴ καὶ νομοθετικὴ κατοχύρωση τῶν ἀκριβεστέρων κριτηρίων τοῦ «ἐγκεφαλικοῦ θανάτου», ἡ πιστὴ τήρηση τῶν ὁποίων αὐστηρῶς νὰ ἐλέγχεται.

53) Ἐπίσης, εἶναι ἀναγκαία ἡ ἵδρυση σοβαρῶν καὶ ἀξιοπίστων μεταμοσχευτικῶν κέντρων τὰ ὁποῖα νὰ διαθέτουν τὴν κατάλληλη ἐπιστημονικὴ καὶ τεχνολογικὴ ὑποδομή, ὥστε ἡ λήψη τῶν ὀργάνων τοῦ δότη καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ μεταμόσχευσή τους στὸν κατάλληλο λήπτη νὰ γίνεται μὲ τὰ ὑψηλότερα ποσοστὰ ἐπιτυχίας καὶ τὶς λιγότερες ἀπώλειες.

54) Ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐπιμεληθεῖ τὴ συμμετοχή της δι' ἐκπροσώπων της σὲ ἐπιστημονικὰ ἰατρικὰ συνέδρια σχετικὰ μὲ τὶς μεταμοσχεύσεις, ὥστε καὶ τὴ γνώση της νὰ ἀνανεώνει καὶ τὶς ἀρχές της νὰ προβάλλει.

55) Τέλος, ὁ ρόλος καὶ ἡ ἐκπροσώπησή της στὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο Μεταμοσχεύσεων -ἐφ' ὅσον αὐτὸ συνεχίσει νὰ ὑφίσταται- καὶ στὸν ὑπὸ σύστασιν Ἐθνικὸ Ὀργανισμὸ Μεταμοσχεύσεων (Ε.Ο.Μ.) πρέπει νὰ εἶναι κεντρικὸς καὶ παρεμβατικὸς καὶ ὄχι εἰκονικὸς καὶ δευτερεύων. Σκοπός της εἶναι τὰ μεταμοσχευτικὰ κέντρα νὰ λειτουργοῦν κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἰδικῶν της ἀρχῶν σεβασμοῦ, ἐλευθερίας καὶ ἀγάπης τοῦ προσώπου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ιωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΟΣ

῾Η ῾Ιερὰ Σύνοδος τῆς ᾽Εκκλησίας τῆς ῾Ελλάδος ὑποδέχεται μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ τὴ μεγαλύτερη καὶ οὐσιαστικότερη ἴσως ἀνακάλυψη τῆς ἀνθρώπινης ἐπιστήμης καὶ τεχνολογίας· τὴν ἀποκωδικοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου γονιδιώματος.

Κάθε τι ποὺ ἀποτελεῖ ἀνθρώπινη κατάκτηση στὸ γνωστικὸ πεδίο ἡ ᾽Ορθόδοξη ᾽Εκκλησία τὸ ἀγκαλιάζει μὲ ἰδιαίτερη συμπάθεια, ἰδίως ὅταν αὐτὸ συνδέεται μὲ τὴν πρόοδο τῆς ὑγείας, τὴν ἀνακούφιση τοῦ πόνου, τὴν ἐλπίδα γιὰ βελτίωση τῆς ζωῆς. ῾Η ᾽Εκκλησία θαυμάζει τὸ ἐπίτευγμα, ἐπικροτεῖ τὴν κατάκτηση τῆς νέας γνώσεως, ἀνακουφίζεται φιλάνθρωπα ἀπὸ τὴν προσδοκία μιᾶς ἐπαναστάσεως στὴ διαγνωστική, προληπτικὴ καὶ θεραπευτικὴ ἰατρική.

Παρὰ ταῦτα, ἡ ᾽Ορθόδοξη ᾽Εκκλησία αἰσθάνεται περισσότερο τὴν πνευματική της ὑποχρέωση νὰ προστατεύσει τὸν ἄνθρωπο ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὅσο τὴν κοινωνική της ἀποστολὴ νὰ ἐξασφαλίσει ἕνα καλύτερο ἐπίγειο μέλλον στὴν ἀνθρωπότητα. ᾽Αντιλαμβανόμαστε ὅτι παράλληλα μὲ τὶς μεγάλες ὑποσχέσεις, ἡ γενετικὴ ἐπανάσταση ἐμπερικλείει καὶ τοὺς κινδύνους ποὺ ἐδράζονται στὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γνώση μας εἶναι λιγότερη τῆς ἄγνοιας, ἡ σύνεση πιό σπάνια ἀπὸ τὴν ἀλόγιστη ἐπιθυμία καὶ οἱ ἀξίες ἀσθενέστερες ἀπὸ τὰ συμφέροντα. Συνεπῶς ὅταν ἡ ἐπιστημονικὴ ἀνακάλυψη δὲν συνδυάζεται μὲ σεβασμὸ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἀλαζονεία, προωθεῖται ἀπὸ οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ ὑπηρετεῖ ἐγωιστικὲς προοπτικές, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιστήμης μπορεῖ νὰ ἀποδειχθοῦν ἐπιβλαβῆ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση μας δὲν εἶναι ἐπαρκὴς δικαιολογεῖ τὴν ἀδυναμία μας νὰ προεκτιμήσουμε ἀκριβῶς τὶς συνέπειες τῶν ἐπιτευγμάτων μας. Τὰ σφάλματα στὴν ἐκτίμηση τοῦ χρονοδιαγράμματος τοῦ ὅλου ἐγχειρήματος, στὸν προσδιορισμὸ τοῦ ἀκριβοῦς ἀριθμοῦ τῶν γονιδίων, στὴν κατανόηση τῶν μηχανισμῶν καὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς γονιδιακῆς θεραπείας δικαιολογοῦν καὶ λάθος ἐκτιμήσεις στοὺς ἐπιφαινόμενους κινδύνους τῆς βιολογικῆς μας ὑπόστασης, τῶν κοινωνικῶν ἰσορροπιῶν, τῆς διατήρησης τῶν ἠθικῶν παραμέτρων.

῾Η ᾽Ορθόδοξη ᾽Εκκλησία κατανοεῖ αὐτὴν τὴν ἀδυναμία καὶ μὲ σύνεση καὶ αἴσθημα εὐθύνης παρακολουθεῖ τὶς ἐξελίξεις καὶ ἐφιστᾶ τὴν προσοχὴ ὅλων μας, ὥστε μὲ κάθε τρόπο νὰ προστατευθεῖ τὸ ἀνθρώπινο γονιδίωμα ἀπὸ κάθε μορφῆς συμφέροντα, οἰκονομικὴ

ἐκμετάλλευση, εὐγονικὸ προσανατολισμό, ἀλαζονικὴ κυριαρχία. Τὸ γονιδίωμα δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ δίνει τὴν ἀξία στὸν ἄνθρωπο οὔτε καὶ τὸ ἐπίτευγμα τῆς ἀποκωδικοποίησής του, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος δίνει ἀξία στὸ γονιδίωμα του.

᾽Από τὴν ἄλλη πλευρά, ἡ ἠθικὴ δὲν εἶναι μόνον δεσμευτικοὶ κανόνες, νόμοι καὶ ρυθμίσεις· εἶναι κυρίως ἔκφραση τοῦ ὑγιοῦς ἤθους βάσει τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθεῖ καὶ νὰ ἐνεργεῖ ἐλεύθερα καὶ αὐτεξούσια. ῾Η ᾽Ορθόδοξη ᾽Εκκλησία δὲν ὑποτάσσει τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση ἐπιβάλλοντας αὐστηρὲς ἐντολὲς καὶ περιοριστικοὺς κανόνες ἢ παρέχοντας συνταγὲς συμπεριφορᾶς. ᾽Αντίθετα ἑρμηνεύει καὶ ἐκφράζει τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση σεβόμενη τὶς θεῖες ἀξίες, τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου.

Οἱ δυνατότητες ποὺ παρέχει ἡ γενετικὴ μηχανικὴ φαίνεται πὼς μᾶς φέρνουν πιὸ κοντὰ στὴν εὐγονικὴ ἀπειλή, τὴ ρατσιστικὴ κυριαρχία, τὸν πειραματισμὸ ἐπὶ τῶν ἐμβρύων, τὴν ὑποταγὴ τοῦ αὐτεξουσίου, τὸ ἄγνωστο τῶν συνεπειῶν τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς ζωῆς.

Αὐτὸ ποὺ ἀπὸ τώρα θὰ μπορούσαμε γενικὰ νὰ ποῦμε εἶναι ὅτι ἡ εὐθύνη μας κυρίως ἀπέναντι στὶς μέλλουσες γενεές, στὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀξία καὶ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, τὴν ἐλεύθερη πρόοδο καὶ ἔρευνα καὶ τὴ διατήρηση τῶν κοινωνικῶν ἰσορροπιῶν μᾶς ἐπιβάλλει κατηγορηματικὰ νὰ ἀρνηθοῦμε κάθε κίνηση ὑποβιβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου σὲ γενετικὴ παράμετρο ἢ ντετερμινιστικὴ μονάδα καὶ κάθε μορφὴ ρατσιστικῆς διάκρισης εὐγονικοῦ χαρακτῆρα. Παράλληλα, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ ἐργασθοῦμε ὅλοι μαζὶ γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς προτεραιότητος τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τῶν ὁποιωνδήποτε ἐρευνητικῶν ἐπιδιώξεων καὶ ἐπιτευγμάτων, γιὰ τὴν ἐμπιστευτικότητα τῶν γενετικῶν πληροφοριῶν καὶ τὴν προστασία τοῦ γονιδιώματος ἀπὸ κάθε κακοποίηση.

᾽Επίσης εἶναι ἀναγκαία ἡ σωστὴ ἐνημέρωση, ἡ σύσταση ἀνεξαρτήτων ᾽Επιτροπῶν Βιοηθικῆς καὶ Δεοντολογίας, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ δέσμευση τῶν κρατῶν νὰ προωθήσουν τὴν ἐκπαίδευση καὶ ἐνημέρωση στὴ Βιοηθικὴ καὶ τὶς συναφεῖς συζητήσεις, οἱ ὁποῖες πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ εἶναι ἀνοικτὲς στὰ ποικίλα θρησκευτικὰ ρεύματα σκέψης.

῾Η ταλάντωση ἀνάμεσα στὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὶς ὑπέρμετρες ἐλπίδες ἀφ᾽ ἑνὸς καὶ τοὺς φόβους καὶ τὶς ἀπειλὲς ἀφ᾽ ἑτέρου ὁδηγεῖ μᾶλλον σὲ ἀκρότητες καὶ ἄδικες γιὰ τὴν ἀλήθεια τοποθετήσεις. ῾Η ᾽Ορθόδοξη ᾽Εκκλησία ἐπιλέγει τὴ θέση τῆς ἀναμονῆς, τῆς ἑτοιμότητος καὶ τῆς σύνεσης. Κάθε ἐπίτευγμα ἐπιστημονικὸ ἢ τεχνολογικὸ δὲν ἀρκεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς θετικὸ μόνον ἂν προάγει τὴν ὑγεία, ἀλλὰ κυρίως ἂν καλλιεργεῖ τὸν σεβασμὸ στὸν ἄνθρωπο. ῾Η ἀνθρωπότητα σίγουρα θὰ βρεῖ τοὺς μηχανισμοὺς νὰ προστατευθεῖ ἀπὸ τὸ ἐνδεχόμενο μιᾶς βιολογικῆς ἀναστάτωσής της -ἡ σωματικὴ ὑγεία τελικὰ θὰ βελτιωθεῖ. Τὸ ἐρώτημα εἶναι τί μηχανισμοὺς θὰ βρεῖ νὰ ἀμυνθεῖ ἀπὸ τὶς ἀπειλὲς τῶν ψυχο-κοινωνικῶν ἀναστατώσεων. ῾Η ᾽Εκκλησία στὸ ἐρώτημα αὐτὸ προσθέτει καὶ τὸν σκεπτικισμό της γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο ἡ γενετικὴ ἔκρηξη νὰ διαταράξει τὴν ἰσορροπία ψυχῆς καὶ σώματος ἢ νὰ ὁδηγήσει στὸν ἀκρωτηριασμὸ τοῦ αὐτεξουσίου καὶ τῆς αἰώνιας προοπτικῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν ὑποβιβασμὸ τῆς θεϊκῆς διάστασής του. Θὰ εἶναι τραγικὴ κατάληξη ἂν τελικὰ γνωρίζουμε τὰ μυστικὰ τοῦ βιολογικοῦ

μας γονιδιώματος καὶ ἀγνοοῦμε τὶς βασικὲς λειτουργίες τοῦ πνευματικοῦ δυναμικοῦ μας. Ἴσως τελικὰ καλύτερη ἀπὸ τὴν γονιδιακὴ θεραπεία εἶναι ἡ γενετικὴ προληπτική.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ιωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Σχόλια και Προτάσεις
επί του Νομοσχεδίου για την
Ιατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Το συγκεκριμένο νομοσχέδιο πραγματεύεται ένα ιδιαίτερα δύσκολο και περίπλοκο θέμα, η γνώση και εμπειρία επί του οποίου είναι πολύ περιορισμένες. Ο όλος προβληματισμός απαιτεί επιστημονική γνώση, κατανόηση των επί μέρους περιπτώσεων, ώστε αυτές να βοηθηθούν η προληφθούν εγκαίρως, και σαφή προσδιορισμό των ηθικών αρχών επί τη βάσει των οποίων θα γίνει η νομοθετική ρύθμιση. Δεδομένου μάλιστα ότι η ανάπτυξη και εφαρμογή των αναπαραγωγικών τεχνικών στην κλινική πράξη αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο, με μεγάλη όμως δυναμική διαδόσεως, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η κάθε απόφασή μας σχετίζεται και επηρεάζει διαχρονικές διατάξεις και αρχές του οικογενειακού δικαίου και της συναφούς οικογενειακής ηθικής, ενώ εξάλλου δεν μπορεί να παραθεωρηθεί από τον κοινό νομοθέτη η συνταγματική επιταγή (άρθρο 21 παρ. 1) για την προστασία από την πολιτεία του θεσμού του γάμου και της οικογένειας.

Για όλους τους παραπάνω λόγους, η νομοθετική ρύθμιση του εν λόγω θέματος, που είναι οπωσδήποτε επιτακτική, απαιτεί προσοχή, μεθοδικότητα, υπομονή, συνεργασία με επιστημονικούς και κοινωνικούς φορείς, ανοιχτό διάλογο στην επεξεργασία του σχεδίου νόμου και φυσικά επάρκεια χρόνου.

Είναι οπωσδήποτε επαινετή η προσπάθεια και πρωτοβουλία της Κυβερνήσεως να ρυθμίσει νομοθετικά μια επικρατούσα πλέον κατάσταση, σε έναν τόσο ευαίσθητο χώρο, αναγνωρίζοντας την ανάγκη για κάτι τέτοιο.

Για τους λόγους αυτούς, η Ιερά Σύνοδος ζήτησε, στις 16.9.2002, λόγω της ιδιαίτερης σπουδαιότητος του συγκεκριμένου νομοσχεδίου.

α) να δοθεί περισσότερος χρόνος επεξεργασίας των λεπτομερειών του,

β) να υπάρξει κατά το δυνατόν ευρύτερη κάλυψη απόψεων και

γ) να συζητηθεί στην ολομέλεια της Βουλής.

Β. ΘΕΜΑΤΑ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Το νομοσχέδιο παρουσιάζει μία αναπάντεχη καινοτομία, ονομάζοντας το προεμφυτευτικό έμβρυο **«γεννητικό υλικό»** (άρθρα 1456, 1459 ΑΚ), το δε Υπουργείο Δικαιοσύνης, στο Δελτίο Τύπου της 19ης Σεπτεμβρίου 2002, διατείνεται ότι *"ο όρος 'γεννητικό υλικό' που χρησιμοποιείται στο νομοσχέδιο είναι καθιερωμένος στην επιστήμη και αναφέρεται μόνο σε γονιμοποιημένα ωάρια και όχι σε έμβρυα"* (σημείο 6).

Ο διεθνώς καθιερωμένος επιστημονικά όρος είναι «γενετικό υλικό» (εκ του ρήματος γίγνομαι) και προσδιορίζει το DNA, δηλαδή ένα μακρομόριο, στην δε Αγγλική μεταφράζεται ως genetic material. Είναι αληθές ότι καταχρηστικώς ο όρος αυτός χρησιμοποιείται ενίοτε για να προσδιορίσει τους γαμέτες (ωάριο και σπερματοζωάριο), ποτέ όμως τον ζυγώτη (αυτός συχνά ονομάζεται γονιμοποιημένο ωάριο) ή πολύ περισσότερο το λεγόμενο προεμφυτευτικό έμβρυο, στο οποίο αναφέρεται το σχέδιο νόμου.

Ο όρος «γεννητικό υλικό» δεν χρησιμοποιείται σε κανένα νομοθετικό κείμενο στον Ευρωπαϊκό χώρο, εις δε τον Αγγλικό κώδικα πρακτικής που εκπόνησε η Αρχή Γονιμοποιήσεως και Εμβρυολογίας γίνεται αναφορά σε **«γαμέτες και έμβρυα».**

Εκτός τούτου και από την εισηγητική έκθεση αλλά και από το Δελτίο Τύπου διαφαίνεται μία τάση υποβιβασμού της αξίας του εμβρύου, αφού άλλοτε μεν χαρακτηρίζεται ως «γονιμοποιημένο ωάριο» (άρθρο 1458 ΑΚ), αφήνοντας την εντύπωση ότι πρόκειται περί κυττάρου αναλόγου προς το σπερματοζωάριο και το ωάριο, άλλοτε δε ως «γεννητικό υλικό», εξυπονοώντας ότι είναι κάτι άνευ ιδιαιτέρας αξίας και ιερότητας. Με τον τρόπο αυτόν θα μπορούσε να ανοίξει ο δρόμος για πειραματισμούς η και καταστροφή του εμβρύου, ενδεχομένως δε και για μελλοντικές γενετικές παρεμβάσεις.

Έχουμε κάθε λόγο να πιστεύουμε ότι ο όρος «γεννητικό υλικό» χρησιμοποιήθηκε από τους συντάκτες του νομοσχεδίου για να αποφευχθούν παρεξηγήσεις, μια που το προεμφυτευτικό έμβρυο δεν είναι διαμορφωμένο και εξεικονισμένο, αλλά μορφολογικά συνιστά ένα κυτταρικό άθροισμα που αποτελείται από 16 ή και 32 κύτταρα. Ανάλογη όμως παρεξήγηση μπορεί να γίνει και με τον όρο «γονιμοποιημένο ωάριο», αφού έτσι προκαλείται η εσφαλμένη εντύπωση ότι πρόκειται περί ενός κυττάρου, του ωαρίου, που μόλις γονιμοποιήθηκε.

Η ανακρίβεια αυτή οδηγεί και σε περαιτέρω υποτιμητικές για τον άνθρωπο διατυπώσεις, όπως «πλεονάζον» γεννητικό υλικό (άρθρο 1459 ΑΚ), που και αυτός αναφέρεται στα υπεράριθμα κατεψυγμένα έμβρυα (διεθνώς surplus embryos) λόγω εξωσωματικής γονιμοποιήσεως.

Η Εκκλησία εμμένει στο συγκεκριμένο σημείο της ακριβούς ορολογίας, διότι πιστεύει ότι η ταύτιση του ανθρώπου, έστω σε κάποια φάση της εμβρυϊκής εξέλιξής του, με «υλικό» είναι ανεπίτρεπτα μειωτική της αξίας του.

Νομοθεσία άλλων χωρών

Η Αγγλία (1990), Γερμανία (1990), Γαλλία (1994), Ελβετία (1998) χρησιμοποιούν τον όρο «έμβρυο».

Η Ισπανία (1988) τον όρο «προέμβρυο».

Η Αυστρία (1994) υιοθετεί τον όρο «ικανό προς ανάπτυξη ωάριο».

ΠΡΟΤΑΣΗ

Οι ακριβείς όροι είναι ***γαμέτες*** για τα ωάρια και σπερματοζωάρια και ***έμβρυο*** ή ***προεμφυτευτικό έμβρυο*** ή ***έμβρυο in vitro*** (υπάρχει και στη Σύμβαση περί Βιοϊατρικής του Oviedo) για τα έμβρυα προ της εμφυτεύσεως.

Γ. ΕΙΔΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΑΡΘΡΟ 1455

Θετικά στοιχεία

Α. Το άρθρο απαγορεύει την αλόγιστη χρήση των πάσης φύσεως αναπαραγωγικών τεχνικών επιτρέποντας την εφαρμογή τους μόνο σε περιπτώσεις στειρότητος ή κινδύνου μετάδοσης κληρονομικής ασθένειας.

Β. Εισάγεται περιορισμός ηλικίας της μητέρας ώστε να αποκλεισθούν ακραίες εφαρμογές (τεκνοποίηση υπερηλίκων).

Γ. Απαγορεύεται η αναπαραγωγική κλωνοποίηση και η επιλογή φύλου.

Δ. Στην εισηγητική έκθεση, όχι όμως και στον νόμο, γίνεται αναφορά και λαμβάνεται υπόψη το «συμφέρον του τέκνου».

Ε. Διαγράφηκε από την εισηγητική έκθεση το ότι η διάταξη όπως είναι διατυπωμένη επιτρέπει την θεραπευτική κλωνοποίηση. Συνεπώς το άρθρο δεν ρυθμίζει την θεραπευτική κλωνοποίηση, για την οποία, όπως και για τα πειράματα επί των εμβρύων, απαιτείται ειδικός νόμος.

Σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις

Το γεγονός ότι το νομοσχέδιο επιτρέπει την τεχνητή γονιμοποίηση και την επιλογή φύλου στις περιπτώσεις κινδύνου μετάδοσης κληρονομικών ασθενειών ή φυλοσύνδετων νοσημάτων αντίστοιχα συνεπάγεται καταστροφή των προβληματικών εμβρύων, κάτι που η Εκκλησία, παρά τη συμπάθεια και τη φιλάνθρωπη διάθεσή της, αδυνατεί να αποδεχθεί, δεδομένου ότι αντίκειται στη διδασκαλία της, σύμφωνα με την οποία το έμβρυο είναι τέλειος άνθρωπος κατά την ταυτότητα, αν και διαρκώς τελειούμενος κατά την φαινοτυπική έκφραση και οργάνωση.

Σχόλιο

Το άρθρο είναι απόλυτα συμβατό με τις περισσότερες Ευρωπαϊκές νομοθεσίες (Γερμανία, Γαλλία, Ελβετία κ.λπ.)

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ως όρος εφαρμογής του νόμου πρέπει να θεσπισθεί, σε αρμονία προς τις ισχύουσες ρυθμίσεις του Α.Κ. ως προς την επιμέλεια του προσώπου ή την υιοθεσία κ.λπ., το συμφέρον του αναμενόμενου τέκνου.

ΑΡΘΡΟ 1456 (ετερόλογη γονιμοποίηση, τεκνοποίηση άγαμης μητέρας)

Θετικά στοιχεία

Η διαδικασία της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής απαιτεί έγγραφη συναίνεση των προσώπων που επιθυμούν να αποκτήσουν τέκνο, ως απόδειξη της ανάληψης ευθύνης από μέρους τους.

Σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις

Α. Το άρθρο αυτό εισάγει έμμεσα την ιδέα της ετερόλογης γονιμοποίησης (με σπέρμα τρίτου δότη), όπως αυτό διατυπώνεται με σαφήνεια στην εισηγητική έκθεση.

Β. Επίσης επιτρέπει την τεκνοποίηση άγαμης γυναίκας, με ή χωρίς μόνιμο σύντροφο (αυτό διατυπώνεται στην εισηγητική έκθεση), και χωρίς αναφορά -στην περίπτωση του συντρόφου-, στον ομόλογο ή ετερόλογο χαρακτήρα της γονιμοποίησης.

Γ. Η εμβρυομεταφορά ονομάζεται «μεταφορά γεννητικού υλικού».

Δ. Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση, η διάταξη έμμεσα εξυπονοεί ετερόφυλα ζεύγη. Επειδή όμως παραμένει το ενδεχόμενο δημιουργίας οικογενειακού πυρήνα ομοφυλοφιλικού χαρακτήρα, νομίζουμε ότι θα πρέπει να υπάρξει σαφής αποκλεισμός τέτοιας δυνατότητας στο κείμενο του νόμου.

Ε. Η μόνη δικλείδα ασφαλείας είναι το συμβολαιογραφικό έγγραφο. Πώς όμως προκύπτει ότι ο συμβολαιογράφος έχει αρμοδιότητες και ειδικές γνώσεις να κρίνει κατά περίπτωση;

ΣΤ. Στην εισηγητική έκθεση, και πιο συγκεκριμένα στο τέλος του σχολίου του παρόντος άρθρου, αναφέρεται ότι «*ο όρος γεννητικό υλικό χρησιμοποιείται συμβατικά για να υποδηλώσει τόσο τους γαμέτες (σπέρμα και ωάριο) όσο και το γονιμοποιημένο ωάριο».*

Σχόλιο

Α. Η ετερόλογη γονιμοποίηση θα μπορούσε να οδηγήσει στα παρακάτω προβλήματα:

1) Θεωρητικά, στο να γεννηθούν παιδιά με πέντε γονείς· τους δύο που είχαν την βούληση, την γυναίκα που έδωσε το ωάριο, τον άνδρα που έδωσε το σπέρμα και την μητέρα που πρόσφερε την μήτρα,

2) στο φαινόμενο εξασθένησης ή και αμφισβήτησης της σχέσης γονέως-παιδιού ή μη ισοδύναμης σχέσης των δύο γονέων με το παιδί -αφού ο ένας εκ των γονέων είναι φυσικός γονέας και ο άλλος επέχει θέση πατριού η μητριάς (ο πατέρας είναι λιγότερο πατέρας από όσο μητέρα είναι η μητέρα).

3) στο ενδεχόμενο δημιουργίας αδελφών (π.χ. από τον ίδιο πατέρα) αγνώστων μεταξύ τους, λόγω ανωνυμίας του δότη (άρθρο 1460 ΑΚ).

4) Κάθε μορφή ετερόλογης γονιμοποίησης στην ουσία προκαλεί υποβιβασμό της εννοίας της μητρότητας και της πατρότητας, διατάραξη της ισοτιμίας τους και, επειδή παρεμβάλλει τρίτο πρόσωπο στην ιερή διαδικασία της ανθρώπινης αναπαραγωγής, υποβαθμίζει και το μυστήριο του γάμου.

Β. Η εκτός γάμου συμβίωση δεν αποτελεί τρέχουσα πραγματικότητα στην Ελλάδα, με συνέπεια να μην έχουν ρυθμισθεί σχετικά νομοθετικά θέματα οικονομικής φύσεως (διατροφής, κληρονομικής διαδοχής, συνταξιοδοτήσεως, φορολογίας κ.λπ.) στη σχέση των συμβιούντων. Αυτό από μόνο του δεν δικαιολογεί την προσφυγή των συμβιούντων σε μεθόδους υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

Γ. Επί πλέον, η συγκεκριμένη διάταξη υποβαθμίζει τη μοναδική αξία του γάμου και την εξισώνει αντισυνταγματικά με τις άνευ δεσμεύσεων μη νόμιμες συμβιώσεις.

Η όλη ρύθμιση για άγαμες μητέρες ή μονογονεϊκές οικογένειες:

1) αντίκειται στην πρόνοια του άρθρου 21 παρ. 1 του Συντάγματος που **επιβάλλει** στην πολιτεία την προστασία του γάμου και της οικογένειας και

2) αντίκειται στο συμφέρον του τέκνου που θα «κληθεί» να ζήσει χωρίς πατέρα (ή χωρίς νόμιμο πατέρα). Με τον τρόπο αυτόν, ενώ λαμβάνεται υπόψη η επιθυμία της γυναίκας-μητέρας, δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

Δ. Το άρθρο πρέπει να διατυπωθεί έτσι ώστε να αποκλεισθούν όλα τα ενδεχόμενα δημιουργίας νέων μορφών οικογένειας, που ενδεχομένως θα διευκόλυναν τη θεσμοθέτηση παρά φύση συμβιώσεων και τεκνοποιίας, με καταστροφικές ψυχολογικές συνέπειες στο παιδί και ανυπολόγιστες στην κοινωνία.

Ε. Το επιχείρημα ότι επειδή επιτρέπεται η υιοθεσία από άγαμη γυναίκα πρέπει να επιτραπεί και η τεκνοποίηση δεν είναι ισχυρό, διότι στην πρώτη περίπτωση το παιδί ήδη υπάρχει και υιοθετείται, ενώ στη δεύτερη δημιουργούμε παιδί εκ προοιμίου ορφανό από πατέρα.

ΣΤ. Το συγκεκριμένο άρθρο έρχεται σε αντίθεση με το προηγούμενο, αφού η άγαμη γυναίκα δεν προσφεύγει στην τεχνητή γονιμοποίηση λόγω στειρότητος, όπως απαιτεί το άρθρο 1455, αλλά κινούμενη από προσωπική επιθυμία και μόνον.

Ζ. Η χρήση ενός και του αυτού όρου (γεννητικό υλικό) για να περιγράψει τους γαμέτες και τα προεμφυτευτικά έμβρυα, υπαινίσσεται ότι αμφότερα ανήκουν στην ίδια κατηγορία, έχουν την ίδια αξία και συνεπώς ή απώλεια ενός ωαρίου ή σπερματοζωαρίου είναι ίσης βαρύτητας με την καταστροφή ενός προεμφυτευτικού εμβρύου. Αυτός είναι ο λόγος που για την Εκκλησία, η χρήση των ακριβών και ορθών όρων είναι υποχρεωτική, η δε καταχρηστική και «συμβατική» επικίνδυνη.

Νομοθεσία άλλων χωρών

Αγγλία, Γαλλία, Ελβετία, Ισπανία, Γερμανία, Αυστρία, Νορβηγία (μόνο μεταξύ εγγάμων και συμβιούντων ατόμων)

Στις νομοθεσίες των περισσοτέρων Ευρωπαϊκών χωρών γίνεται σαφής ή και εκτενής αναφορά στο συμφέρον του παιδιού (Αγγλία, Ελβετία).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α. Να εξαλειφθούν τα εδάφια που αναφέρονται στη δυνατότητα τεκνοποίησης εκτός θεσμοθετημένου γάμου.

Β. Αν τελικά δεν υιοθετηθεί η πρόταση Α, τότε:

1) Δεν αρκεί η συναίνεση των ενδιαφερομένων. Χρειάζεται και δικαστική απόφαση που θα διαπιστώνει τη συνδρομή των όρων του νόμου και το συμφέρον του μελλογεννήτου τέκνου (όπως και στην υιοθεσία, πολύ περισσότερο διότι οι προκείμενες περιπτώσεις είναι μείζονος σπουδαιότητας).

2) τουλάχιστον να ορισθεί με σαφήνεια ότι απαγορεύεται η τεκνοποίηση στην περίπτωση που ο σύντροφος είναι του ιδίου φύλου, ώστε να μεταφερθεί ο έλεγχος από τον συμβολαιογράφο στον δικαστή.

Γ. Ο όρος «μεταφορά του γεννητικού υλικού» να αντικατασταθεί με τον όρο «εμβρυομεταφορά».

ΑΡΘΡΟ 1457 (γονιμοποίηση με σπέρμα αποθανόντος συζύγου)

Θετικά στοιχεία

Η δυνατότητα κυοφορίας εμβρύων που έχουν ήδη δημιουργηθεί με σκοπό να εμφυτευθούν στη γυναίκα σε μεταγενέστερες απόπειρες του ζεύγους.

Σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις

Α. Το άρθρο ενέχει νομιμοποίηση των εξώγαμων συμβιώσεων, οι οποίες εμμέσως και κατά παράβαση της παραπάνω συνταγματικής επιταγής (άρθρο 21 παρ. 1) αναβαθμίζονται νομικά σε τάξη νόμιμης οικογένειας.

Β. Δεν γίνεται πουθενά αναφορά, ούτε στην εισηγητική έκθεση, στο συμφέρον του παιδιού.

Σχόλιο

Ολόκληρη η φιλοσοφία του άρθρου υποψιάζει, δεδομένου ότι οι περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται είναι ελάχιστες. Δεν υπάρχει κανένας λόγος να γεννηθεί ένας άνθρωπος με δεδομένη την ορφάνια, συνήθως από πατέρα, δίχως φυσικά να ερωτηθεί, ως καρπός μιας εγωκεντρικής επιθυμίας της μητέρας του.

Νομοθεσία άλλων χωρών

Γερμανία, Ιταλία (άμεση απαγόρευση)

Αυστρία, Νορβηγία, Ελβετία, Γαλλία (έμμεση απαγόρευση)

Ισπανία, Αγγλία (υπό όρους)

ΠΡΟΤΑΣΗ

Α. Να αποσυρθεί το άρθρο.

Β. Αν τελικά δεν αποσυρθεί, τότε:

1) να επιτραπεί μόνον σε περίπτωση νόμιμου γάμου και στην περίπτωση που υπάρχει ήδη έμβρυο και όχι μόνο σπέρμα και

2) αντί απλού συμβολαιογραφικού εγγράφου να απαιτείται απόφαση δικαστηρίου με βασικό κριτήριο το συμφέρον του τέκνου.

ΑΡΘΡΟ 1458 (παρένθετη μητρότητα)

Θετικά στοιχεία

Α. Το ενδιαφέρον της πολιτείας να διευκολύνει γυναίκες που αδυνατούν να τεκνοποιήσουν.

Β. Η προϋπόθεση της δικαστικής άδειας με τους όρους που προτείνονται.

Σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις

Α. Τα ποικίλα νομικά, κοινωνικά, ψυχολογικά, συνήθως ιδιαίτερα δυσεπίλυτα ή και συχνά άλυτα, προβλήματα που δημιουργεί ένα τέτοιο ενδεχόμενο στις σχέσεις των γονέων και την διαμόρφωση του παιδιού.

Β. Το ότι η παρένθετη μητρότητα απαγορεύεται σε όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές χώρες με εξαίρεση την Αγγλία.

Γ. Δεδομένου ότι η Ελλάδα θα είναι μία από τις ελάχιστες χώρες που παρέχουν την παραπάνω δυνατότητα, το νομοσχέδιο δεν περιλαμβάνει τίποτε σχετικό με το ενδεχόμενο χρήσεως της μεθόδου από αλλοδαπές γυναίκες στη χώρα μας.

Δ. Δεν γίνεται καμία αναφορά στο θέμα της εμπορευματοποίησης της όλης διαδικασίας και δεν λαμβάνεται κανένα μέτρο για την προστασία από ένα τέτοιο ενδεχόμενο.

Σχόλια

Α. Η δυνατότητα κυοφορίας από φέρουσα η υποκατάστατη μητέρα μπορεί μεν να έχει τη θετική της πλευρά κατά το ότι εξυπηρετείται έτσι η κυοφορία, επειδή όμως ο αναπτυσσόμενος σύνδεσμος με το έμβρυο κατά την κύηση είναι ουσιαστικό και αναπόσπαστο μέρος, όχι μόνο της μητρότητας, αλλά και της εμβρυϊκής ανάπτυξης, η συνέχιση της σχέσεως φέρουσας μητέρας-παιδιού αδικεί τους γενετικούς γονείς, η διακοπή της αδικεί τη φέρουσα μητέρα, αμφότερες δε οι λύσεις αδικούν προ πάντων το παιδί, διασαλεύοντας έτσι την οικογενειακή συνοχή.

Β. Επί πλέον η παρεμβολή της φέρουσας μητέρας στην ιερή σχέση των γενετικών γονέων με το παιδί δεν είναι άμοιρη συνεπειών. ΄Ετσι:

1) Τι θα συμβεί στην περίπτωση που, οι γενετικοί γονείς πεθάνουν ή ύστερα από προγεννητικό έλεγχο η από κάποια άλλη αιτία (π.χ. διαζύγιο), οι μεν γενετικοί γονείς επιθυμούν την διακοπή της κύησης η δε κυοφορούσα μητέρα την αρνείται;

2) Πώς μπορούν να ρυθμισθούν προβλήματα που ανακύπτουν από την απρόσεκτη ζωή της κυοφορούσας (π.χ. κάπνισμα, χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, υπερβολικές και μη προσεκτικές δραστηριότητες κ.λπ.), ή από άγχη, εντάσεις, ψυχικές αστάθειες και ανωμαλίες που σίγουρα επηρεάζουν το έμβρυο ή από ξαφνική σοβαρή ασθένεια κ.λπ.;

3) Η παρένθετη μητρότητα αποτελεί αμειβόμενη προσφορά η πράξη συναλληλίας; και αν ισχύει το πρώτο, ποιοι όροι προσδιορίζουν την αμοιβή η τις υποχρεώσεις της κυοφορούσας απέναντι στους γονείς και αντιστρόφως;

4) Η γυναίκα που θα κυοφορήσει το παιδί είναι λίγο απίθανο να είναι ήδη μητέρα που έχει γεννήσει τα δικά της παιδιά και έχει ικανοποιήσει την ανάγκη της μητρότητας (εκτός αν είναι συγγενής η πρόκειται να αμειφθεί ικανοποιητικά, ποιος ο λόγος να υποβληθεί στην ταλαιπωρία της εγκυμοσύνης;). Η λογική και η εμπειρία λέγουν ότι το πιθανότερο είναι η φέρουσα μητέρα να είναι γυναίκα που δεν της έχει δοθεί η δυνατότητα της κυοφορίας. Αυτό όμως αυξάνει την πιθανότητα έντονου συνδέσμου με το παιδί, με απρόβλεπτες συνέπειες και συναισθηματικές η πρακτικές δυσκολίες ή εισάγει τον πειρασμό της κυοφορίας με αμοιβή, από γυναίκες με οικονομική ανάγκη, πράγμα που δύσκολα ελέγχεται.

5) Τέλος το γεγονός ότι οι υπόλοιπες χώρες δεν επιτρέπουν κάτι αντίστοιχο θα διευκόλυνε το φαινόμενο του αναπαραγωγικού τουρισμού, μια που γονείς άλλων χωρών στις οποίες απαγορεύεται η παρένθετη μητρότητα θα μπορούσαν να προσφύγουν στην Ελλάδα για να αναθέσουν την κυοφορία του παιδιού τους σε γυναίκα που ζει στη χώρα μας.

Γ. Η εμπειρία των άλλων χωρών θα μπορούσε να γίνει και δική μας εμπειρία. Η πρωτοπορία στο σημείο αυτό είναι άκριτη και αδικαιολόγητη.

Νομοθεσία άλλων χωρών

Γερμανία, Ιταλία, Αυστρία, Νορβηγία, Ελβετία, Γαλλία (απαγόρευση)

Αγγλία (επιτρέπεται υπό όρους)

ΠΡΟΤΑΣΗ

Να αποσυρθεί το άρθρο και η ρύθμιση αυτή να γίνει σε *ευθετότερο χρόνο,* κυρίως για να εντοπισθούν οι εξαιρετικές προϋποθέσεις υπό τις οποίες και μόνον θα παρέχεται άδεια του δικαστηρίου.

ΑΡΘΡΟ 1459 (κρυοσυντηρημένα έμβρυα)

Θετικά στοιχεία

Α. Η πολιτεία βάζει μία τάξη σε ένα πρόβλημα που ήδη υπάρχει.

Β. Δίδεται προτεραιότητα στο να οδηγηθούν τα έμβρυα σε αναπτυγμένη ζωή και όχι να χρησιμοποιηθούν για πειράματα ή να καταστραφούν.

Σημεία που δικαιολογούν επιφυλάξεις στην Εκκλησία

Α. Δημιουργούνται προϋποθέσεις πλεοναζόντων εμβρύων.

Β. Το νομοσχέδιο νομιμοποιεί την καταστροφή των εμβρύων.

Γ. Χρησιμοποιείται ο όρος «γεννητικό υλικό» προκειμένου να περιγράψει τα προεμφυτευτικά έμβρυα.

Δ. Στην εισηγητική έκθεση γίνεται λόγος για χρησιμοποίηση των εν λόγω εμβρύων σε πειράματα που περιλαμβάνουν και θεραπευτική κλωνοποίηση. Αυτό μάλιστα γίνεται σε αναφορά με την τρίτη παράγραφο του άρθρου 1455, το σχόλιο επί του οποίου όμως έχει εξαλειφθεί από την τελευταία έκδοση του νομοσχεδίου.

Σχόλια

Α. Τα ατυχώς αποκαλούμενα «πλεονάζοντα έμβρυα» διατηρούνται σε κατάψυξη είτε προς μελλοντική χρήση από τους φυσικούς γονείς, είτε προς δανεισμό σε υπογόνιμα ζευγάρια, είτε για επιτέλεση επί αυτών πειραμάτων, είτε για να αποτελέσουν εργαστήρια οργανογενέσεως για

την κάλυψη μεταμοσχευτικών αναγκών, είτε τέλος για να καταστραφούν. Η Εκκλησία θα μπορούσε μόνο το πρώτο να δεχθεί και υπό όρους το δεύτερο.

Β. Η κατάψυξη των εμβρύων όμως συνδυάζεται και με άλλα αξεπέραστα προβλήματα. Για παράδειγμα:

1) σε περίπτωση θανάτου αμφοτέρων των γονέων, ποιος είναι αρμόδιος να καθορίσει την τύχη τους; Και τότε έχει κληρονομικά δικαιώματα το έμβρυο ή η γυναίκα που θα το κυοφορήσει και αν ναι, ποια είναι αυτά; και

2) πώς είναι δυνατόν αυτό το «γεννητικό υλικό», διότι έτσι ονομάζεται από τους συντάκτες του προσχεδίου και δεν θεωρείται ότι έχει ανθρώπινη ταυτότητα, να έχει κληρονομικά δικαιώματα;

Νομοθεσία άλλων χωρών

Ο Ελβετικός νόμος επιτρέπει να εξελιχθούν σε έμβρυα μόνον όσα ωάρια μπορούν να εμφυτευθούν. Συνεπώς δεν συνεπάγεται πλεονάζοντα έμβρυα.

Κάτι τέτοιο όμως δεν είναι άμοιρο συνεπειών, διότι προκαλεί μαζική έξοδο των ενδιαφερομένων γυναικών σε γειτονικές χώρες στις οποίες η ιατρική διαδικασία δεν υπόκειται σε τόσους περιορισμούς.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Α. Να τηρηθούν από εδώ κι εμπρός τα όσα ισχύουν στην Ελβετία ώστε να μην επιβαρυνθεί η χώρα μας με το συγκεκριμένο πρόβλημα.

Β. Στην περίπτωση που διατηρηθεί το άρθρο ως έχει, να απαλειφθεί από την εισηγητική έκθεση η άστοχη αναφορά στην τρίτη παράγραφο του άρθρου 1455, διότι ούτε σε αυτήν ούτε και στην εισηγητική έκθεση γίνεται αναφορά στην θεραπευτική κλωνοποίηση.

Γ. Στην ίδια περίπτωση μετά την έκφραση: «για να τεκνοποιήσουν (πλεονάζον)» να προστεθεί «κατά προτεραιότητα:» και να αντικατασταθεί ο όρος «κρυοσυντηρημένο γεννητικό υλικό» από τον «κρυοσυντηρημένα προεμφυτευτικά έμβρυα».

ΓΕΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Α. Παρά το γεγονός ότι η αμεσότητα των προβλημάτων που σχετίζονται με τις αναπαραγωγικές τεχνικές απαιτεί γρήγορες νομοθετικές ρυθμίσεις, η λεπτότητα και η δυσκολία στην πρόβλεψη και αντιμετώπισή τους επιβάλλει μελέτη, συζήτηση και συστολή και όχι σπουδή, μονομέρεια και επιμονή.

Β. Επειδή οι νέες εφαρμογές και τεχνολογίες δεν είναι ακόμη απόλυτα κατανοητές στις έννοιες, συνέπειες και δυνατότητές τους είναι καλύτερα να ξεκινήσουμε με προσεκτικές και ελαστικές ως προς τη δυνατότητα τροποποίησής τους διατάξεις ώστε σταδιακώς να προβούμε στη βελτίωσή τους.

Γ. Η μαθητεία στην εμπειρία και ο συντονισμός προς τις αποφάσεις των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών είναι απαραίτητα και αποδεικνύουν σύνεση. Αντίθετα η νομοθετική διαφοροποίηση δεν οδηγεί σε προοδευτικότητα αλλά σε ηθικές εκτροπές, κοινωνικά λάθη και νομικά αδιέξοδα.

Δ. Το προσχέδιο ως έχει έρχεται σε αντίθεση προς την Συνταγματική επιταγή (Αρθρο 21 παρ. 1) για την προστασία από την πολιτεία του θεσμού του γάμου και της οικογένειας. Στην ουσία νομιμοποιεί την εξώγαμη συμβίωση (Αρθρο 1457), χωρίς να την ρυθμίζει και χωρίς να την θέτει υπό την δικαστική άδεια.

Ε. Το επιχείρημα ότι έτσι ρυθμίζονται κάποιες ήδη υπάρχουσες περιπτώσεις, δεν είναι ισχυρό διότι με την ίδια λογική αυτά που τώρα αρνούμεθα να νομιμοποιήσουμε (π.χ. γεννήσεις τέκνων που προέρχονται από μη κατά φύση συμβιώσεις, π.χ. του ιδίου φύλου), θα μπορούσαμε να τα νομιμοποιήσουμε αργότερα.

ΣΤ. Είναι απαραίτητο να διατυπώνεται σαφώς στον νόμο, και όχι μία μόνον φορά στην εισηγητική έκθεση, η προτεραιότητα που δίδεται στο **συμφέρον του μελλογέννητου τέκνου.**

Ζ. Είναι επίσης απαραίτητο, ο νόμος να καταδεικνύει τον σεβασμό στην ανθρώπινη ζωή από την πρώτη στιγμή της εμφάνισής της, ώστε να εξαλειφθεί κάθε υποψία χρηστικής θεώρησής της.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ιωάννου Γενναδίου 14 (115 21)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΣ

Α. Θέση τοῦ προβλήματος

1) Στὶς 28 Νοεμβρίου 2000, ἡ Ὁλλανδικὴ Βουλὴ ἀποφάσισε τὴν νομιμοποίηση τῆς εὐθανασίας. Στὶς 16 Μαΐου 2002, ἡ εὐθανασία ἀποποινικοποιήθηκε καὶ στὸ Βέλγιο. Μὲ τὶς δυὸ αὐτὲς χῶρες συμπορεύεται καὶ ἡ Αὐστραλία καὶ ὁρισμένες πολιτεῖες τῶν ΗΠΑ. Τὰ τελευταῖα χρόνια ὅλο καὶ περισσότερο συζητεῖται τὸ θέμα στὰ νομοθετικὰ σώματα, στὶς ἁρμόδιες ἐπιτροπές, στὰ μέσα μαζικῆς ἐνημερώσεως, σὲ συνέδρια, δημόσιους διαλόγους κ.λπ.

Ἤδη δημιουργεῖται ἕνα θέμα ποὺ ὡς τώρα δὲν ἀπασχολοῦσε τὴν ἐπικαιρότητα, ἡ κλινικὴ καθημερινότητα τὸ φέρνει διαρκῶς στὸ προσκήνιο καὶ διαγράφεται σαφὴς κίνδυνος ἀμβλύνσεως τῶν συνειδήσεων καὶ ἀλλοιώσεως τῶν ἠθικῶν κριτηρίων. Συχνὰ οἱ εὐαισθησίες τοῦ κόσμου κατευθύνονται σὲ μία λογικὴ καὶ ἀντίληψη ποὺ ἀπαιτεῖ -ἢ στὴν καλύτερη περίπτωση δικαιολογεῖ- τὴν νομικὴ κατοχύρωση τῆς εὐθανασίας, ἔστω καὶ ἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ περισσότερες κοινωνίες καὶ συντεταγμένες πολιτεῖες ἀντιδροῦν στὴν καθιέρωσή της.

2) Ἐπειδὴ εἶναι ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μιὰ τέτοια πράξη νομιμοποιεῖται καὶ ἐπειδὴ ἡ σύγχρονη κοινωνικὴ ἀντίληψη, μὲ τὸν νοσηρὸ ὀρθολογισμὸ ποὺ τὴν διακατέχει, εὔκολα θυσιάζει στὸν βωμὸ τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ τοῦ στενοῦ συμφέροντος τὸν σεβασμὸ στὴν ζωὴ καὶ στὸν θάνατο, ἡ ἀνάγκη ἐκφορᾶς λόγου ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἐπιτακτική.

3) Μὲ τὸν ὅρο εὐθανασία, ἐννοοῦμε τὴν μὲ τὴ βοήθεια τρίτου, μὲ ἐνέργεια ἢ παράλειψη (ἐνεργητικὴ ἢ παθητική) ἐπίσπευση τοῦ θανάτου ἑνὸς ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὑποφέρει ἢ πρόκειται νὰ ὑποφέρει ἀπὸ μία ἀνίατη καὶ ἐπώδυνη ἀσθένεια, διατηρεῖ ἢ ὄχι τὴ συνείδησή του καὶ ἔχει ἐκφράσει ὁ ἴδιος τὴν ἐπίμονη ἐπιθυμία του νὰ διακοπεῖ ἡ ζωή του.

Β. Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος στὴν Ὀρθόδοξη θεολογία καὶ παράδοση

4) Ἡ ζωή μας ἀποτελεῖ ὑπέρτατο δῶρο τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου βρίσκονται στὰ χέρια Του καὶ μόνον· *«ἐν χειρὶ Θεοῦ πνεῦμα παντὸς ἀνθρώπου»* (Ἰὼβ ιβ΄ 10). Ἀποτελεῖ τὸν χῶρο μέσα στὸν ὁποῖο βρίσκει τὴν ἔκφρασή του τὸ αὐτεξούσιο, συναντᾶται ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἐλεύθερη βούληση τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπιτελεῖται ἡ σωτηρία του.

Κάθε προσπάθεια νὰ προσδιορίζονται τὰ ὅρια τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη καὶ μόνον βούληση, σκέψη, ἀπόφαση ἢ ἱκανότητα ἀπογυμνώνει τὴν ζωὴ ἀπὸ τὴν ἱερότητά της.

5) Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατὰ χάριν ἀθάνατος. Ἡ ἀθανασία εἶναι ἡ φυσική του κατάσταση. Διὰ τῆς ἁμαρτίας ὅμως εἰσῆλθε στὸν κόσμο ὁ πόνος, ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος. Τελικά, ὁ θάνατος ἐπετράπη ἀπὸ τὸν Θεό, *«ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται».*

6) Ἡ βιολογικὴ ζωὴ δὲν προσδιορίζει ὁλόκληρη τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ σῶμα καὶ ψυχὴ ποὺ βρίσκονται σὲ ἀρραγῆ ἑνότητα, τὴν ὁποία ὅμως διασπᾶ τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου. Μὲ τὸν θάνατο, τὸ μὲν σῶμα διαλύεται, ἡ δὲ ψυχὴ διατηρεῖται γιὰ νὰ ἑνωθεῖ ἐκ νέου μὲ τὸ ἀναστημένο πλέον σῶμα.

7) Ἡ μεγάλη σπουδαιότητα τῆς παρούσης ζωῆς κρίνεται σὲ συνάρτηση μὲ τὴ δυνατότητα θεώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ λυτρώσεώς του διὰ τῆς μετανοίας. Χωρὶς πνευματικὴ ζωή, ἡ διατήρηση τῆς βιολογικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου χάνει τὴ σπουδαιότητά της· στερεῖται νοήματος καὶ ἀνακυκλώνει τὸν θάνατο.

8) Ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴ στιγμὴ τῆς συλλήψεώς του ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν ἐμπειρία τοῦ θανάτου, ἄλλοτε μὲ τὶς μορφολογικὲς ἀλλαγὲς τοῦ σώματος λόγῳ ἡλικίας, ἄλλοτε μὲ τὴν ἀσθένεια, ἄλλοτε μὲ τὴν ἀπώλεια ἀγαπητοῦ προσώπου. Ὁ θάνατος ὅμως καὶ οἱ συνέπειές του ὑπερβαίνονται διὰ τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὁποῖος μὲ τὸν θάνατό Του νίκησε τὸν θάνατο (*«θανάτῳ θάνατον πατήσας»*).

9) Ὁ θάνατος εἶναι ἕνα γεγονὸς ποὺ συνδέεται ὄχι μόνον μὲ τὸ τέλος τῆς βιολογικῆς ζωῆς ἀλλὰ καὶ μὲ ὁλόκληρη τὴν ὕπαρξη τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ζωὴ ἐπεκτείνεται καὶ μετὰ τὸν βιολογικὸ θάνατο, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κανεὶς ζεῖ καὶ πεθαίνει ἔχει συνέπεια στὴν αἰώνια κατάστασή του.

10) Ἡ σύγχρονη κοσμικὴ ἀντίληψη προσεγγίζει τὸν θάνατο σὲ σχέση μὲ τὴν εὐθανασία ὡς δικαίωμα καὶ ὄχι ὡς γεγονὸς ποὺ ὑπερβαίνει τὸν ἄνθρωπο· ὡς κάτι ποὺ ὁ χρόνος του μπορεῖ νὰ ἐπιλέγεται καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὄχι ὡς κάτι ποὺ ἀποκλειστικὰ

προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν Θεό. ΄Ο σεβασμὸς στὸ θεόσδοτο δῶρο τῆς ζωῆς ἀπαιτεῖ καὶ τὴν μὲ κάθε τρόπο προστασία της, πράγμα ποὺ μεταφράζεται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν σὲ προσπάθεια διατηρήσεώς τῆς ποιότητός της, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ σὲ ἐπιδίωξη παρατάσεως τῆς διάρκειάς της. Κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, ἡ διάρκεια τῆς ζωῆς καὶ ἡ στιγμὴ τοῦ θανάτου μὲ κανέναν τρόπο δὲν προσδιορίζονται ἀπὸ ἀνθρώπινα δικαιώματα.

Γ. ΄Η σημασία τοῦ πόνου

11) ΄Η ᾽Εκκλησία ἀναγνωρίζει μὲ συμπάθεια τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Γι᾽ αὐτὸ καὶ πάντοτε ἀγκαλιάζει τοὺς ἀσθενεῖς, πάσχοντες καὶ πονεμένους, φιλάνθρωπα ζητεῖ τὴν ἀπαλλαγὴ *«ἀπὸ πάσης θλίψεως, ὀργῆς, κινδύνου καὶ ἀνάγκης»*, εὔχεται τὰ τέλη τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι *«ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά»,* ἐνίοτε δὲ προσεύχεται καὶ γιὰ τὴν ἀνάπαυση τῶν ὀδυνωμένων (εὐχὴ εἰς ψυχορραγοῦντα).

12) Παρὰ ταῦτα, πίσω ἀπὸ τὸν πόνο διακρίνει καὶ μία εὐλογία. ΄Ο πόνος στὴν ἀνθρώπινη ζωή, ὅπως καὶ κάθε δοκιμασία, εἶναι *«συνεργὸς πρὸς σωτηρίαν»* καὶ ἐνίοτε *«κρείττων καὶ αὐτῆς τῆς ὑγείας»* κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ (ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1985, τ. 9. σελ. 264). ΄Ο φυσικός, ὅπως καὶ ὁ ὑπαρξιακὸς πόνος, εἶναι εὐεργετικὸς γιατί ἀνοίγει τὰ ὅρια τῆς ὑπάρξεως· θὰ μποροῦσε νὰ ἀποτελέσει μέσο ἀσκήσεως στὴν ταπείνωση, τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἀγάπη, οἱ δὲ προκλήσεις του ἀφορμὲς προετοιμασίας γιὰ τὴν αἰωνιότητα.

13) Τὸν πόνο δὲν τὸν ἐπιδιώκουμε καί, ὅταν μᾶς συμβαίνει, προσπαθοῦμε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν ἀντιμετωπίσουμε. Στὴν περίπτωση ὅμως ποὺ ἐπιμένει ἢ εἶναι ἀθεράπευτος, ἡ μετὰ πίστεως ὑπομονὴ καὶ ἐγκαρτέρηση ἀποβαίνει ἰδιαίτερα ἐνισχυτικὴ καὶ ὠφέλιμη. ΄Η θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ λειτουργία τοῦ πόνου ἐξαρτᾶται σημαντικὰ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ τοποθέτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντί του. Γι᾽ αὐτὸ καὶ τὸ νὰ μάθει κανεὶς νὰ ὑπομένει ἀκόμη καί τὶς δυσκολότερες καταστάσεις τῆς ζωῆς ἀποτελεῖ τὴν καλύτερη προετοιμασία ἀντιμετώπισής του.

Δ. ᾽Ιατρικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ πόνου

14) ΄Η σύγχρονη ἰατρικὴ ἐπιστήμη εἶναι σὲ θέση, μὲ ὀρθὴ ἀναλγητικὴ ἀγωγή, νὰ ἀντιμετωπίσει μὲ ἐπιτυχία καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ τὶς περισσότερες μορφὲς πόνου. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ἡ ἐπιστημονικὴ κατάρτιση καὶ ἐνημέρωση τῶν ἰατρῶν εἶναι ἐπιβεβλημένες. Παράλληλα ὅμως, ἡ παρηγορητικὴ φροντίδα τοῦ ἰατρονοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, ὅπως καὶ ἡ συμπαράσταση τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, εἶναι ἀνεκτίμητες γιὰ τὴν ἐκ μέρους του ἀσθενοῦς ἀντιμετώπιση τῶν πόνων του.

15) Στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἀσθενὴς δὲν ἀνταποκρίνεται στὰ θεραπευτικὰ σχήματα, καλὸ εἶναι νὰ χορηγοῦνται φάρμακα ἠρεμήσεως. ΄Η ἀγάπη ἐπιβάλλει τὴν μὲ κάθε τρόπο ἀνακούφιση τοῦ ἀσθενοῦς, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ταλαιπωρεῖται στερούμενος τὴν ἀπαραίτητη καταστολή. Ἴσως εἶναι καλύτερα νὰ περάσει ἀπὸ τὸν ὕπνο στὸν θάνατο.

῾Η ᾽Εκκλησία χαιρετίζει καὶ εὐλογεῖ τὶς προσπάθειες τῶν ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ μέσου τῆς θεραπείας ποὺ ἐφαρμόζουν ἀνακουφίζουν τοὺς πόνους τῶν ἀσθενῶν ἕως τὴν τελευταία στιγμὴ τῆς παρούσης ζωῆς τους.

Ε. Συνέπειες τῆς σύγχρονης ἰατρικῆς τεχνολογίας

16) ῾Η σύγχρονη ἰατρικὴ τεχνολογία ἔχει καθοριστικὰ συντελέσει στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ποικίλων ἀσθενειῶν. Παράλληλα, ὅμως, ἔχει καταστήσει τὴν ἰατρικὴ ἔντονα παρεμβατική, μὲ ἀποτέλεσμα οἱ ἀσθενεῖς συχνὰ νὰ ὁδηγοῦνται σὲ καινοφανεῖς, καθαρῶς ἰατρογενεῖς καταστάσεις, ποὺ ὁδηγοῦν σὲ πρωτόγνωρα διλήμματα καὶ ἀπολήγουν σὲ ἀναπάντητα ἐρωτήματα.

17) Οἱ τραγικὲς καταστάσεις προβληματικῆς ζωῆς ποὺ προκαλοῦν σήμερα οἱ ἐξελίξεις στὸν χῶρο τῆς ἰατρικῆς θέτουν ἀπὸ μόνες τους ἐπὶ τάπητος τὸ ἐρώτημα ὄχι μόνον ἂν ἐπιτρέπεται νὰ συντομεύσουμε κάποιου τὴ ζωή, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶναι ὀρθὸ νὰ παρεμποδίζουμε τὸν θάνατό του. ῾Η ἰατροφαρμακευτικὴ τεχνολογία δὲν παρατείνει μόνον τὴ ζωή, ἀλλὰ ἐνίοτε καὶ τὴν διαδικασία τοῦ θανάτου.

18) ᾽Απὸ τὴν ἄλλη πλευρά, παρὰ τὴν ἐντυπωσιακὴ πρόοδο τῆς διαγνωστικῆς καὶ προβλεπτικῆς ἰατρικῆς, ποτὲ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτα βέβαιος γιὰ τὸν ἀθεράπευτο χαρακτήρα μιᾶς ἀσθένειας ἢ τὸ ἀνίατο μιᾶς καταστάσεως. ῾Υπάρχουν πάντοτε περιθώρια πιθανοῦ λάθους στὴν ἰατρικὴ ἐκτίμηση ἢ κάποιας ἀπροσδόκητης ἔκβασης τῆς ἀσθένειας ἢ ἀκόμη καὶ κάποιας θαυματουργικῆς ἐξέλιξης.

ΣΤ. ῾Η ἰατρικὴ ἀποστολή

19) ᾽Απὸ τὰ χρόνια του ῾Ιπποκράτη, ἡ ἰατρικὴ ἀποστολὴ ἦταν ταυτόσημη μὲ τὴ θεραπεία καὶ τὴν προσφορὰ ζωῆς καὶ ἀσύμβατη μὲ τὴ συνδρομὴ στὸν θάνατο. Κατὰ τὸν περίφημο ὅρκο του, ὁ ἰατρὸς ὑπόσχεται ὅτι «δὲν θὰ χορηγήσει ποτὲ σὲ κανέναν θανάσιμο φάρμακο, ἀκόμη κι ἂν αὐτός τὸ ζητήσει, οὔτε ποτὲ θὰ τὸν συμβουλεύσει νὰ τὸ πάρει».

20) Στὴν περίπτωση ποὺ ἀδυνατεῖ νὰ θεραπεύσει, ὁ ἰατρὸς συμβάλλει στὸν ἀγῶνα τοῦ ἀσθενοῦς ὅταν ἐργάζεται γιὰ τὴν καταπράυνση τῶν πόνων, τὴν ἀνακούφιση ἀπὸ τὰ ἐνοχλήματα, τὴν καθησύχαση τῆς ἀγωνίας, τὴν ὑποβοήθηση πρὸς καλύτερη ἀνοχὴ τῶν ταλαιπωριῶν, ὥστε νὰ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος μὲ ἀξιοπρέπεια ὡς τὶς τελευταῖες στιγμές τῆς ζωῆς του.

Ζ. Κοινωνικὰ καὶ ψυχολογικὰ αἴτια τῆς εὐθανασίας

21) ῾Ο βαθύτερος λόγος ποὺ στὶς μέρες μας ἡ εὐθανασία ἀπασχολεῖ τόσο τὴν ἐπικαιρότητα καὶ προκαλεῖ πρωτοφανῆ κινητικότητα εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχει ἐπικρατήσει μία καθαρὰ ὑλιστική, ἐφήμερη καὶ εὐδαιμονιστικὴ ἀντίληψη καὶ πρακτική, ἡ ὑγεία ἔχει ἀποκτήσει ἔντονα οἰκονομικὸ χαρακτήρα καὶ ὁ ἄνθρωπος νοεῖται καθαρῶς μηχανιστικὰ καὶ ἐφήμερα.

22) Ἡ σύγχρονη καταναλωτικὴ κοινωνία βλέπει τὰ ἄτομα ποὺ βρίσκονται σὲ νόσο τελικοῦ σταδίου ὡς ἄσχετα μὲ τὴν παραγωγὴ καὶ τὴν κατανάλωση, ἀσύμφορα στὴν πρόοδο καὶ ἐξέλιξη τοῦ συστήματος καὶ ἐμπόδιο στὴν ἄνεση καὶ εὐδαιμονία των ὑπολοίπων. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν καὶ ἡ προθυμία συμπαραστάσεως ἀπὸ μέρους της εἶναι περιορισμένη.

23) Παράλληλα, δὲν μποροῦμε νὰ ἀγνοήσουμε καὶ τὴν ὕπαρξη ψυχολογικῶν αἰτίων ποὺ ὁδηγοῦν κάποιον στὸ νὰ ζητήσει εὐθανασία. Τέτοια συνήθως εἶναι· ἡ ἀπόγνωση λόγῳ τῆς φυσικῆς δυσφορίας, ἡ δειλία μπροστὰ στὸν φυσικὸ πόνο, ἡ ἀπογοήτευση ἀπὸ τὴν ἐξασθένηση τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ ὁ φόβος ὅτι ἀποτελεῖ βάρος γιὰ τοὺς οἰκείους του.

24) Ἂν ὁ ἀσθενὴς διαπίστωνε ὅτι ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ἢ καὶ ὅλα ἀπαλύνονται μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἰατρονοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ καὶ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων του, πολὺ δύσκολα θὰ ὁδηγεῖτο στὴν ἐπιλογὴ τῆς εὐθανασίας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀποτελεῖ ἔμμεσο ἔλεγχο τῆς σύγχρονης κοινωνίας.

25) Τὸ αἴτημα τῆς εὐθανασίας προέρχεται συνήθως ἀπὸ ἄτομα ποὺ βρίσκονται σὲ κατάσταση καταθλίψεως. Αὐτὸ σημαίνει πρῶτον μὲν ὅτι οἱ συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐκφράζεται ἡ ἐπιθυμία γιὰ εὐθανασία εἶναι τέτοιες ποὺ δὲν ἐγγυῶνται τὴν νηφαλιότητα τοῦ αἰτοῦντος, κατὰ δεύτερο δὲ λόγο ὅτι, μὲ τὴν κατάλληλη ὑποστήριξη, συμπαράσταση καὶ ἐνδεχομένως ψυχοθεραπευτικὴ ἀγωγή, τὰ ἴδια ἄτομα θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ἐκφράσουν διαφορετικὲς ἐπιλογὲς γιὰ τὸ μέλλον τους.

Ἡ ἀνίατη καὶ ἐπώδυνη ἀσθένεια ἐπιδρᾶ ἐπὶ τῆς ψυχικῆς ἰσορροπίας τοῦ ἀσθενοῦς σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε θὰ μπορούσαμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον ὁ ἀσθενὴς νὰ ἐκφράσει τὴ βούλησή του μὲ διαύγεια σκέψεως ἢ εὐθυκρισία.

Η. Κοινωνικὲς συνέπειες τῆς εὐθανασίας

26) Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εὐθανασίας παρέχει ἐξουσίες στοὺς ἰατροὺς καὶ τοὺς συγγενεῖς πέραν, αὐτῶν ποὺ τοὺς ἀνήκουν, μὲ ἀνεξέλεγκτες συνέπειες. Ἀπὸ τὸν ἰατρὸ ἐξαρτᾶται ἡ περιγραφὴ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, τῶν ὁποίων τὰ κίνητρα θὰ μποροῦσε ἐνίοτε νὰ εἶναι ἀμφιβόλου ποιότητος, ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόφαση. Ὁ χαρακτήρας τους, ἡ νοοτροπία, ἡ διάθεση τῆς στιγμῆς, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ θρησκευτικὴ τοποθέτησή τους, ἢ ἀκόμη καὶ προσωπικὰ συμφέροντα, θὰ μποροῦσε νὰ παίξουν καθοριστικὸ ρόλο στὴν ἀπόφαση κάποιου νὰ ζητήσει τὴν συντόμευση τῆς ζωῆς του.

27) Ὁ ρόλος τοῦ ἰατροῦ, ὅπως ὡς τώρα τὸν γνωρίζουν οἱ κοινωνίες μας, εἶναι αὐτὸς τοῦ ἀνεκτίμητου συμπαραστάτη στὸν ἀγῶνα γιὰ ὑγεία καὶ ἐπιβίωση. Ἡ ἐνεργὸς ἀνάμειξή του στὴ διαδικασία ἐπισπεύσεως τοῦ θανάτου, ἀκόμη καὶ ἀπὸ συμπόνοια, καίρια τραυματίζει τὶς σχέσεις ἰατροῦ - ἀσθενοῦς καὶ ἀλλοιώνει τὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς ὡς ὕψιστου ἀγαθοῦ.

28) Τὸ λεγόμενο «δικαίωμα στὸν θάνατο», ποὺ ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ κατοχύρωση τῆς εὐθανασίας, θὰ μποροῦσε νὰ μετεξελιχθεῖ σὲ ἀπειλὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀσθενῶν ἐκείνων ποὺ

ἀδυνατοῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν οἰκονομικὰ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς θεραπείας καὶ νοσηλείας τους. Ἡ αὐτονομία μας περιορίζεται ἀπὸ τὸ ὅτι εἴμαστε κοινωνικὰ ὄντα.

29) Ἀνοίγοντας οὐσιαστικὰ τὴ δίοδο πρὸς τὴν εὐθανασία, ἀφ' ἑνὸς μὲν διευκολύνονται σχέδια ἀνόμων συμφερόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καλλιεργεῖται μία ρατσιστικὴ καὶ εὐγονικὴ λογική, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία προτιμῶνται οἱ ὑγιεῖς, οἱ νέοι, οἱ εὐκατάστατοι καὶ οἱ πετυχημένοι. Ἡ ἀπὸ τὴν κοινωνία ἀντιμετώπιση τοῦ πλησίον μόνο μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἠθικὴ τῶν ἐπιτροπῶν, τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ χωρὶς τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπη ὁδηγεῖ στὸν εὐτελισμὸ τοῦ ἀνθρώπου.

30) Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς εὐθανασίας σὲ ὁρισμένα κράτη δημιουργεῖ τὸν κίνδυνο ἄμεσων παρενεργειῶν καὶ προβλημάτων σὲ ἄλλα κράτη, ἕνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ λεγομένη «ἐμπορία τοῦ θανάτου», μὲ τὴ μεθόδευση παράνομης διακινήσεως ὅσων ἐπιθυμοῦν τὴν εὐθανασία (περίπτωση Ὁλλανδίας καὶ Ἑλβετίας).

Θ. Νομικὲς παρατηρήσεις γιὰ τὴν ζωὴ

31) Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀπόλυτο χαρακτήρα καὶ ἡ βασικὴ ἔκφρασή της ποὺ εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ προστατεύεται ἀπόλυτα, δηλαδὴ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ποιότητά της καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν βούληση τοῦ φορέα της. Μὲ ἄλλα λόγια, δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς δὲν ἀναγνωρίζεται.

Τὸ τεκμηριώνουν αὐτὸ διατάξεις ὅπως αὐτὲς ποὺ τιμωροῦν τὴν συμμετοχὴ (παρακίνηση ἢ βοήθεια) σὲ αὐτοκτονία (ἄρθρο 301 τοῦ Π.Κ.) ἢ τὴν ἀνθρωποκτονία ἐν συναινέσει τοῦ ἀνιάτως πάσχοντος (ἄρθρο 300 Π.Κ.), καθὼς ἐπίσης ἐκ τοῦ ὅτι ἡ συναίνεση τοῦ παθόντος σὲ ἐπικίνδυνη ἢ βαρειὰ σωματικὴ βλάβη δὲν αἴρει τὸ ἀξιόποινο.

32) Ἡ τυχὸν ἀναβάθμιση σὲ ἰσότιμη βάση τοῦ δικαιώματος αὐτοδιαθέσεως ὡς ἐκφράσεως τοῦ δικαιώματος ἐπὶ τῆς προσωπικότητος θὰ προκαλέσει ἐνδεχομένως ρωγμὴ στὸ σύστημα ἀπόλυτης προστασίας τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἀνοίξει κάποια θύρα εἰσόδου αὐτοτελῶν δικαιωμάτων καὶ ἄλλων φορέων, ὅπως π.χ. τῶν συγγενῶν (καὶ ποιῶν;) ἢ τοῦ ἰατροῦ, ὅταν τὸ δικαίωμα αὐτοδιαθέσεως δὲν λειτουργεῖ.

33) Ἡ εὐθανασία τοῦ «θνήσκοντος» δηλαδὴ ἡ ἐπίσπευση τοῦ ἀναμενόμενου θανάτου, ἂν νομοθετηθεῖ, θὰ ἀποτελέσει ἐφαλτήριο καὶ γιὰ τὴν νομιμοποίηση τῆς εὐθανασίας τοῦ «ἀνιάτως πάσχοντος», τοῦ ὁποίου τὸ τέλος δὲν εἶναι ἐγγύς. Στὴν περίπτωση αὐτήν, ἡ πολιτεία ἐμπλέκεται σὲ ἀξιολογικὲς κρίσεις καὶ ἐπιλογὲς γιὰ τὴν ἀξία τῆς δεδομένης ζωῆς.

34) Ὁ ποινικὸς κώδικας τῆς Ἑλλάδος θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς καλύτερους καὶ πληρέστερους στὴν Εὐρώπη. Τὰ ἄρθρα 300 καὶ 301 τοῦ Π.Κ. θὰ μποροῦσαν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, νὰ ἀποτελέσουν ἱκανοποιητικὸ ὁδηγὸ γιὰ κάθε περίπτωση εὐθανασίας.

35) Ἡ ἔνσταση συνειδήσεως τοῦ κάθε ἰατροῦ στὸ «ἐπίμονο καὶ σπουδαῖο» αἴτημα τοῦ ἀσθενοῦς γιὰ εὐθανασία εἶναι ἀπαραβίαστη. Τὸ λεγόμενο δικαίωμα στὴ ζωὴ κάποιου δὲν μπορεῖ νὰ ὁδηγεῖ στὴν ἀπαίτηση νὰ φονευθεῖ ἀπὸ τὸν ἰατρό του.

Ι. Ἡ πρόταση τῆς Ἐκκλησίας

36) Βαθύτερα πνευματικὰ αἴτια ποὺ ὁδηγοῦν σὲ μιὰ θετικὴ στάση ἔναντι τῆς εὐθανασίας εἶναι συνήθως ὁ ἄκρατος ὑλισμός, ἡ πνευματικὴ ἀπογύμνωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἔλλειψη πίστεως ἢ ἡ ἄρνηση τοῦ Θεοῦ, ἡ θεώρηση τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀσθένειας ὡς ἀτυχίας ἢ ἀδικίας, ἡ ἀποϊεροποίηση τῆς ζωῆς, ἡ διασύνδεσή της μόνο μὲ τὴν ἐξωτερικὴ ὁμορφιὰ καὶ τὴ φυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ εὐρωστία καὶ ἡ θεώρηση τοῦ θανάτου ὡς μοιραίου κοινωνικοβιολογικοῦ συμβάντος καὶ ὄχι ὡς ἐνδιάμεσου σταδίου τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου.

Σὲ μιὰ τέτοια κοινωνία, οἱ ἔννοιες θυσία, ὑπομονή, ἀπαντοχὴ καὶ ἐγκαρτέρηση εἶναι ἄγνωστες, ἐνῶ οἱ ἔννοιες ἔλεος, συμπόνοια καὶ εὐσπλαγχνία εἶναι παρερμηνευμένες.

37) Ἡ εὐθανασία, ἐνῶ δικαιολογεῖται κοσμικῶς ὡς «ἀξιοπρεπὴς θάνατος», στὴν ἐνεργητική της μορφή, ἀποτελεῖ ὑποβοηθούμενη αὐτοκτονία, δηλαδὴ συνδυασμὸ φόνου καὶ αὐτοχειρίας. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, εἶναι παρακμιακὸ κοινωνικὸ φαινόμενο ἀπαξιώσεως τοῦ ἀνθρώπου.

38) Οἱ στιγμὲς τῆς ζωῆς μας ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος της, ὅπως καὶ αὐτὲς τῆς ἀδυναμίας, τοῦ πόνου καὶ τῶν δοκιμασιῶν μας, ἐγκρύπτουν μιὰ μοναδικὴ ἱερότητα καὶ ἀποτελοῦν μυστήριο ποὺ ἀπαιτεῖ ἰδιάζοντα σεβασμὸ ἐκ μέρους τῶν συγγενῶν, τῶν ἰατρῶν, τῶν νοσηλευτῶν καὶ τῆς κοινωνίας ὁλόκληρης. Οἱ στιγμὲς αὐτές, ἂν ἀντιμετωπισθοῦν πνευματικὰ καὶ μὲ προσευχή, διευκολύνουν τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ καὶ προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐμπειρία τῆς θεϊκῆς χάριτος καὶ τοῦ θαύματος.

39) Οἱ ἴδιες στιγμὲς εὐνοοῦν τὸν σύνδεσμο τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀνάπτυξη κοινωνίας ἀγάπης, τὴν ἐκδήλωση συμπόνοιας καὶ ἐλέους. Τὸ αἴτημα κάποιων ἀσθενῶν γιὰ εὐθανασία στὴν οὐσία ἀποτελεῖ ἐρώτημα τῆς ἀγάπης μας πρὸς αὐτοὺς καὶ τῆς ἐπιθυμίας μας νὰ μείνουν κοντά μας. Στὶς στιγμὲς αὐτὲς μπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσει τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων.

40) Ἡ Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρώπινης φύσεως καὶ ὅτι *«κρείσσων θάνατος ὑπὲρ ζωὴν πικρὰν καὶ ἀνάπαυσις αἰώνιος ἢ ἀρρώστημα ἔμμονον»* (Σόφ. Σειρ. λ΄ 17). Γι᾽ αὐτὸ καὶ μὲ πολλὴ κατανόηση ἀντικρύζει ὅσους λυγίζουν μπροστὰ στὸν ἀφόρητο πόνο καὶ τὸν θάνατο. Ὁ λόγος τῆς ἀλήθειάς της εἶναι πάντα φιλάνθρωπος καὶ ἡ φιλανθρωπία της κοσμεῖται ἀπὸ τὴν ἀλήθεια.

41) Ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὴν φύση της δὲν εἶναι ἁπλὸ συναίσθημα ἀλλὰ πόνος καὶ μετοχὴ στὸ σταυρὸ τοῦ πάσχοντος ἀδελφοῦ. Ἀγαπῶ δὲν σημαίνει ἀπαλλάσσω τὸν ἄλλον ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ζωῆς, ἀλλὰ σηκώνω καὶ ἐγὼ τὸ βάρος τοῦ πόνου του ἢ τοῦ προσφέρω τὴ ζωή μου

ἢ πολὺ περισσότερο τοῦ προσφέρω τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη νοεῖται μόνον ἐν ἀληθείᾳ.

42) Ἡ Ἐκκλησία μας πιστεύει στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, στὴν ἀνάσταση τοῦ σώματος, στὴν αἰώνια προοπτικὴ καὶ πραγματικότητα, στοὺς πόνους ὡς *«στίγματα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν»* (Γαλ. στ΄ 17), στὶς δοκιμασίες ὡς ἀφορμὲς καὶ εὐκαιρίες σωτηρίας, στὴ δυνατότητα ἀναπτύξεως κοινωνίας ἀγάπης καὶ συμπαραστάσεως μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Μὲ βάση αὐτά·

α) διακηρύσσει ὅτι ἡ ζωή μας βρίσκεται στὰ χέρια καὶ μόνον τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὸ κάθε τὶ πού μᾶς συμβαίνει εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον μας, ὅτι δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ διορθώσουμέ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ καὶ

β) κάθε θάνατο ποὺ ἀποτελεῖ ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινων ἐπιλογῶν -ὅσο «καλός» κι ἂν ὀνομάζεται- τὸν ἀπορρίπτει ὡς «ὕβριν» κατὰ τοῦ Θεοῦ. Κάθε δὲ ἰατρικὴ πράξη ποὺ συνειδητὰ ἐπισπεύδει τὴ στιγμὴ τοῦ θανάτου τὴν καταδικάζει ὡς ἀντιδεοντολογικὴ καὶ προσβλητική τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος.

Οἱ ἄνθρωποι προσευχόμαστε, δὲν ἀποφασίζουμε γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν θάνατο.

43) Στὴ σύγχρονη μορφὴ εὐθανασίας, ὡς ἐπίσπευση καὶ πρόκληση θανάτου, ἡ Ἐκκλησία ἀντιπροτείνει τὴν εὐθανασία ὡς ὑπέρβαση τοῦ θανάτου. Εὐζωία καὶ εὐθανασία, γιὰ τὴν Ἐκκλησία σημαίνουν ζωὴ καὶ θάνατος μὲ νόημα καὶ προοπτική. Ἡ ἐπιλογή τοῦ θανάτου ὅταν προέρχεται ἀπὸ ἄρνηση τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἁμαρτία. Ἀντίθετα ὁ πόθος τοῦ θανάτου ὅταν ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ μοναδικὴ εὐλογία, εἰδικὴ χάρι καὶ σπάνια ἀρετὴ (*«ἐπιθυμίαν ἔχω ἀναλύσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι»*, Φιλιπ. α΄ 23).

44) Στὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρονται πολλὰ παραδείγματα ἁγίων ποὺ δὲν θέλησαν νὰ καταφύγουν σὲ ἰατροὺς ἢ φάρμακα γιὰ τὴν θεραπεία τους, ἀλλὰ ἀφέθηκαν ἐξ ὁλοκλήρου στὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξη τῆς ὑγείας καὶ τῆς ζωῆς τους. Ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις ἀσκητῶν οἱ ὁποῖοι κατέφυγαν στὴ χρήση φαρμάκων ἢ ἄλλων ἰατρικῶν μέσων καὶ θεώρησαν τὸ ἐγχείρημά τους αὐτὸ ὡς ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν ὁδὸ τῆς τελειότητος.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ὑπαινίσσεται ἐπαμφοτερίζουσα στάση τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καταδεικνύει τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ στὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν σημασία τῆς ἐσώτερης προαιρέσεώς του.

Γι᾽ αὐτό, πίσω ἀπὸ κάθε λόγο τοῦ ἀσθενοῦς πρέπει νὰ διακρίνουμε τὴ βαθύτερη κατάσταση τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία καὶ ἑρμηνεύει τὶς ἐπιθυμίες καὶ ἐπιλογές του. Ἕνας ἀσκητὴς ὅταν ἀρνεῖται τὴν θεραπεία σὲ νοσοκομεῖο καὶ ἐπιλέγει τὸ ἀσκητήριό του δὲν ἐνεργεῖ εὐθανασιακά. Ἀντίθετα κάποιος ποὺ χωρὶς ἐλπίδα καὶ ὑπομονὴ ἀρνεῖται τὴν ἰατρικὴ συμπαράσταση καὶ βοήθεια περικόπτει τὸ μῆκος της ζωῆς του ἔνοχα.

45) Ἡ παροχὴ ἰατρικῆς περιθάλψεως καὶ θεραπείας νομικὰ δὲν ἀποτελεῖ αὐτόνομο ἰατρικὸ δικαίωμα ἀλλὰ μόνον ὑποχρέωση, ἐφόσον καὶ στὸ μέτρο ποὺ τὴν ζητεῖ ὁ ἀσθενής. Ἐπίσης, ἡ ἐπέλευση τοῦ θανάτου «διὰ παραλείψεως» ἐφαρμογῆς τῆς ἐνδεδειγμένης ἀγωγῆς, λόγῳ ἄρνησης τοῦ ἔχοντος πλήρη συνείδηση ἀσθενοῦς νὰ δεχθεῖ τὴν ἰατρικὴ βοήθεια δὲν συνιστᾶ ἀνθρωποκτονία οὔτε συμμετοχὴ σὲ αὐτοκτονία. Παρὰ ταῦτα ὁ ἰατρὸς ἔχει τὴν ἠθικὴ ὑποχρέωση νὰ βοηθήσει τὸν ἀσθενῆ νὰ συναινέσει στὴν προσπάθεια ποὺ γίνεται γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του.

46) Στὴν περίπτωση ποὺ ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχει συνείδηση, ἀλλὰ ὑπάρχει ἐλπίδα ἰάσεως, ὁ ἰατρὸς πρέπει νὰ βοηθήσει μὲ κάθε τρόπο στὴν συντήρηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

47) Ὅταν ὁ ἀσθενὴς δὲν ἔχει συνείδηση καὶ μετὰ βεβαιότητος δὲν ὑπάρχει ἐλπίδα ἰάσεως, τὸ κενὸ τῆς ἀπουσίας συνειδήσεως τοῦ ἀσθενοῦς τὸ καλύπτει ἡ συνείδηση τοῦ ἰατροῦ καὶ τῶν συγγενῶν. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὑπογραμμίζεται ἡ ἀνάγκη καλλιεργημένης συνειδήσεως τῶν ἰατρῶν. Στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἰατρός, στηριζόμενος στὶς γνώσεις, στὸ αἰσθητήριο, στὴν ἐμπειρία, στὴν ἀγάπη πρὸς στὸν ἀσθενῆ καὶ στὴν πίστη του στὸν Θεό, αἰσθάνεται πὼς πρέπει νὰ ἀποφύγει τὴν χρήση ἐπιθετικῶν μέσων ποὺ περισσότερο ταλαιπωροῦν καὶ καθόλου δὲν θεραπεύουν, αὐτὸ δὲν κηλιδώνει τὴν ἠθική του ἀκεραιότητα.

48) Ἡ χρήση της ἰατρικῆς ἐπεμβάσεως καλὸ εἶναι νὰ ἐκτείνεται μέχρι τοῦ σημείου ποὺ οἱ ἐπιπλοκὲς καὶ τὰ ἐπιπρόσθετα προβλήματα ποὺ δημιουργεῖ δὲν βασανίζουν περισσότερο ἀπ᾽ ὅσο ἀνακουφίζουν. Ὁ πόνος παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεό· δὲν πρέπει νὰ προκαλεῖται οὔτε νὰ ἐπιτείνεται ἀπὸ τὴν ἰατρική. Ἡ παράταση τῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀνακούφιση ἀπὸ τὸν πόνο πρέπει νὰ συνεργοῦν στὴ βούληση τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι νὰ ἀποτελοῦν αὐτοσκοπό.

49) Τὸ ἐνδεχόμενο νὰ προκληθεῖ μὲ θεραπευτικὲς ὑπερβολὲς τεχνητὴ παράταση τῶν φυσικῶν ὁρίων τῆς ζωῆς καὶ διατήρηση μιᾶς καταστάσεως ἐπ᾽ ἀόριστον, μὲ ἀποτέλεσμα μέχρι καὶ τὴν καταρράκωση τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀσθενοῦς (μὲ πλεῖστες ὅσες συνέπειες στὸν περίγυρό του, μιὰ οἰκονομικὴ αἱμορραγία ἢ καταστροφὴ καὶ τὴν πρόκληση συναφῶν ψυχολογικῶν ἀδιεξόδων) εἶναι κάτι στὸ ὁποῖο δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ὁδηγηθεῖ ὁ ἰατρὸς οὔτε συνειδητὰ νὰ συμπράξει.

50) Στὰ ὅρια μεταξὺ εὐθανασίας μὲ παράλειψη καὶ εὐθανασίας μὲ πράξη κινοῦνται οἱ περιπτώσεις ὅπου·

(α) ἐφαρμόζεται ἤδη μιὰ μέθοδος συντηρήσεως (π.χ. μηχανικὴ ὑποστήριξη) χωρὶς προοπτικὴ ἀνακάμψεως, ὁπότε τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν μὲ θετικὴ πράξη ἐπιτρέπεται νὰ διακοπεῖ ἡ τροφοδοσία καὶ

(β) χορηγοῦνται συνειδητὰ καταπραϋντικὰ καὶ παυσίπονα ποὺ ἐνδεχομένως ἐπισπεύδουν τὸν θάνατο.

Στὴν πρώτη περίπτωση, ἡ θετικὴ πράξη ἐπιφορτίζει τὴ συνείδηση μὲ αἴσθημα ἐνοχῆς γιὰ συμμετοχὴ στὸν θάνατο τοῦ ἀσθενοῦς, ἐνῶ στὴ δεύτερη περίπτωση, ἡ ἀπουσία ἀμεσότητος καὶ βεβαιότητος γιὰ κάτι τέτοιο δὲν ἐπιβαρύνουν τὴ συνείδηση. Ἐδῶ τὸ ἄμεσο καὶ βέβαιο εἶναι ἡ ἀνακούφιση τοῦ ἀσθενοῦς ἀπὸ τοὺς πόνους.

51) Στὴν περίπτωση τῆς καθαρῆς μὲ θετικὴ πράξη εὐθανασίας δὲν ὑπάρχει καμιὰ δυνατότητα δικαιολογήσεως καὶ γι᾽ αὐτὸ οὔτε ἡ ὑπὸ προϋποθέσεις νομιμοποιήσή της εἶναι ἠθικὰ ἐπιτρεπτή.

Ὁ πολιτικὸς καὶ κατ᾽ ἐπέκταση ὁ νομοθέτης δὲν μποροῦν νὰ αὐτοαναγορεύονται σὲ ρυθμιστές τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

52) Ἡ καλλιέργεια ὑγιῶν σχέσεων ἀγάπης καὶ κοινωνίας καὶ ὅ,τι ἄλλο ἰσχυροποιεῖ τὸν ἄνθρωπο ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπίσει τὸν θάνατο καὶ τὸν πόνο συντελοῦν στὴν ἀντιμετώπιση τῆς δοκιμασίας καὶ στὴν μετατροπή της ἀπὸ προσωπικὴ ἀγωνία σὲ ἀφορμὴ ὑγιοῦς μεθέξεως καὶ κοινωνίας.

53) Στὶς περιπτώσεις ποὺ ὁ ἀσθενὴς βρίσκεται σὲ τέτοιο πανικὸ καὶ διακατέχεται ἀπὸ τὸν πειρασμὸ νὰ ἀποζητεῖ τὴν εὐθανασία, ἡ Ἐκκλησία μπορεῖ μὲ τὴν παρουσία της, τὸν παρηγορητικὸ λόγο, τὴν ἀποτελεσματικὴ προσευχή της, τὸ μυστήριο τοῦ ἁγίου εὐχελαίου, τὴν ἀγάπη της νὰ δώσει τόση ἐλπίδα καὶ ἀνακούφιση ποὺ νὰ εἶναι ἐντονότερη ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ πόνου καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ θανάτου. Τότε ἡ εὐθανασία δὲν ἀπουσιάζει μόνον ἀπὸ τὸ φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον θέση καὶ στὶς ἐπιλογὲς τοῦ ἀσθενοῦς.

54) Ἡ Ἐκκλησία γιὰ νὰ κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία της στὶς στιγμὲς τῶν κρίσιμων ἀποφάσεων καὶ δοκιμασιῶν δὲν πρέπει νὰ περιμένει τοὺς ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καλεῖται ἡ Ἴδια νὰ τοὺς συναντᾶ διεισδύοντας διακριτικὰ καὶ ἀποτελεσματικὰ στὰ νοσοκομεῖα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, συνιστᾶται ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν νὰ ὑποστηρίξει τὸν θεσμὸ τῶν νοσοκομειακῶν ἱερέων, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ νὰ προβεῖ στὴν ὀργάνωση ἐθελοντικῶν ὁμάδων στὰ νοσοκομεῖα, μὲ σκοπὸ τὴν φωτισμένη συμπαράσταση τῶν βαρειὰ ἀσθενῶν. Ἂν ἡ ἐγκατάλειψη ὁδηγεῖ στὴν εὐθανασία, ἡἀγάπη, ἡσυμπαράσταση καὶ ἡ οὐσιαστικὴ ἐλπίδα ἐνισχύουν τὴν ἀγάπη στὴ ζωή.